

Luceafărul

Libertatea presei

C hiar dacă, din cînd în cînd, cite un ales al națiunii („Tu l'as voulu, Georges Dandin !” i-ar fi spus G. Ivașcu lui L. Răutu, într-o alimentară goală de pe lângă televiziunea, încă nu liberă, anii trecuți) se mai revoltă în noul C.P.U.N., zis și Parlament, împotriva cine știe cărui gazetar, a cine știe cărei gazete, chiar dacă dl. P. Roman este oripilat de „veninul” ziarului „România Liberă” și face ochii mari cînd i se aduce la cunoștință că în „Azi” se practică un stil suburban cu multă aplicație, chiar dacă... și chiar dacă... la noi libertatea presei există. Întii și-ntii există libertatea mai oricui de a se crede (a se face) om de presă. Gazetari ca la noi la nimenea ! Ce dacă le scapă gramatica limbii române, ce dacă n-au habar de ortografie ! Iese un ban ? Iese. Ne facem gazetari. Acesta ar fi primul aspect al libertății presei, mai bine zis al libertății proliferării oricărui fel de publicație care se crede ziar, revistă, supliment etc. (În paranteză fie zis, nu e sigur că au apărut în România, de la revolta confiscată încoace, mai multe circumi Snack bar, deh ! — decît ziare). Urmează al doilea aspect, mult mai interesant și mai fecund, dacă vreți. Considerînd că, într-un anume timp și după epuizarea a nenumărate păduri, nechemății se vor întoarce la locul lor, la alte chemări : frizerie, circumă, cizmărie, măcelărie etc., rămîne presa care își merită numele. Despre cea orientată de față sau mascat înspre putere, nu vorbim, eu ea guvernul și președintele țării se descurcă bine, libertatea ei de a profera minciuni și insulte într-un stil eufaridian nu face rău celor de sus, ba — cine știe ? — poate că le mai bandajează sufletul sensibil rănît de „veninul” vreunui ziar de opoziție care i-a prins cu ocau mică, cioara vopsită și celelalte modalități moderne de acțiune pentru binele poporului și al patriei. Se pare însă că puterea a găsit și soluția pentru a scăpa de presa (incă) liberă, de opoziție, lăsînd-o să scrie ce vrea — argumentat sau nu — despre ce se vede și ce nu se vede. Libertatea presei există la noi cu adevărat. Atîta doar că, aici, în România de după 1989, prin acest concept se înțelege doar o parte a ceea ce înseamnă el, în fapt, în țările cu adevărat li-

bere. La noi libertatea presei înseamnă dreptul de a demonstra în scris orice adevăr și orice neadevăr, dreptul să avansezi orice idee la rangul de afirmație publică, fără ca prin asta vreun fir din părul gazetarului sau al subiectului său să se clintească. Aiurea, în țările erunt exploatare de capitaliști, cum mai ieri ne învătau prin părți lăturănice ale socialismului românesc puternicii zilei de azi, demonstrarea faptului că un politician minte sau e necinstit îi atrage acestuia demiterea sau demisia (căci mai nimeni dintre ei nu e atît de gros la obraz să aștepte oprobiul primei soluții) definitivă din viața politică. Omul respectiv se poate îndrepta, cu vreun oarecare succes, spre alt tip de afacere, spre industrie, spre agricultură, spre bursă, ori spre alte orizonturi. După cum un afacerist prins că nu-și plătește obligațiile către stat trebuie să renunțe și să o ia cine știe încotro. La noi nu e așa, la noi e lumea tuturor posibilităților, situație pentru care vom fi în curînd învidiați chiar de americani („America cea iute de picior o vom ajunge și o vom întrece”), la noi hoțul ispășește (uncori) și revine pe urmă, curat, în același domeniu unde se pricepe (să fure). La noi politicianul de la președinte la deputat, poate fi acuzat, cu sau fără dovezi, de orice — el nu se sinchisește, el răspunde „în fața clasei muncitoare” sau a „poporului” și, cum aceste două noțiuni nu se hotărăsc odată să se constituie în mulțime vie care cere socoteală, el așteaptă, e răbdător. Doar nu e atît de fină ca să mai prindă judecata de apoi pe-aici pe deasupra... și dacă e așa, vedeți și dumneavoastră că libertatea presei n-are decît să existe, ea e ceva, un fapt paralel cu puterea politică, e paralelă cu realitatea, iar definiția paralelelor o țîn minte, poate, chiar și cei care n-au beneficiat decît parțial de „alfabetizarea întregii țări”. Într-adevăr, libertatea presei de a scrie orice există.

Dar ea e secundată de libertatea oricui (din cei suspuși) de a face orice chiar sub nasul și condeiul gazetarului, chiar dacă acesta îl arată cu degetul.

Deci și acest articol nu e decît o nouă zădărnicie.

Nicolae Prelipceanu

Eu și Esenin

Nu știu de ce stau de vorbă cu tine, Serghei,
în noaptea asta nesfirșit de lungă.
Tu ai fost un bețiv, un huligan,
eu am o viață călcată pe dungă.
Bietul de tine, cu un picior ai rămas în trecut,
cu celălalt ai vrut să intri-n viitor,
și ai căzut în gol.
Eu, încălțată-n pantofi ascuțiți
stau cu amindouă picioarele bine înfipte în sol.
Tu ai venit cu sufletul dezmețat,
și l-ai arătat,
incilcit, plin de scaieți.
Eu nu-l arăt, nimeni nu-l arată pe-al său.
Noi avem în schimb, ehehei, Măiestrie, băieți !
Ce știi tu de măiestrie ? Nimic !
Tu n-ai intrat, nici măcar după moarte,
în elizeul nostru realist.
Ai rămas la porți,
cu părul tău vilvoi, ca spicul ovăzului,
clătinat de vînt,
cu ochii tăi beți, fericiți, disperați,
ai rămas în cetatea Inonia,
ai rămas în camera ta de la hotel „Angleterre”
cu ligheanul murdar,
cu sticla de votcă pe jos,
ai rămas călare pe stele,
cu măturoiul de foc în mină,
mături și azi pămîntul de putregaiuri,
cu duioșia, cu disperarea, cu adevărul tău,
mături pămîntul.
Nu știu de ce stau de vorbă cu tine, Serghei,
cu tine, un boem, un huligan.
Eu am trei camere și dependințe.
Părul tău galben ca ovăzul se clatină-n vînt,
al meu încăruntăște-n ședințe.
Acolo-i judecăm pe huligani ca tine,
în numele măiestriei decente.
O Serghei, Serghei,
ce-am făcut din viața noastră, Serghei ?
Eu nu beau nici atît,
sînt inspăimîntător de lucidă
și nu-mi pun ștreangul de git.
Viața mea călcată pe dungă,
e lungă, lungă, Serghei.

Maria Banuș

1958

Poem inedit, scris în 1958. Autoarea, amăgîită de relativa „liberalizare” l-a inclus în volumul 2, colecția „Scrieri”, Editura Minerva, volum apărut în 1971.

Cenzura, însă, l-a scos din șpaltul paginat (paginile 346—347), instituția respectivă fiind, pe atunci, mai puțin pudică decît în deceniile următoare. O cruce și o semnătură indescifrabilă prohodau un poem.

MARIA BANUȘ

Septembrie 1990

Număr ilustrat cu reproduceri după Chagall

tionis, gratiarum, spei, fidelitatem, incomparabilis beatitudinis atque firmitatis immutabilis—Universalis scilicet Respublica sola per se corrui ante centesimum annum gloriose vitae, immani caligine cruoris, merdae, saniei, suis sepeliendo ruinas memoriam eorum qui eandem imaginati erant cuique insuper grandem impigre laborem maiestati ipsius impenderant; superest tamen clatrata fenestella versus Nihilum abultra quod maestro nos stupore despiciunt veneranda atavorum simulacra.

La începutul aceluia veac, când totul părea cu pulintă și în urma unui război în care oamenii, părindu-li-se că l-au nemulțumit cu moliciunea lor pe veșnic neastimpăratul Marte, i-au adus sompluoase și nemaivăzute jertfe, supraviețuitorii, sleiți de puteri au găsit în vechi papirusuri și table cerate legi de îndreptare, odată pentru totdeauna, a relelor de care suferea omenirea.

Neprecupețindu-și viața, cu nimic mai puțin decât în războiul care-i făcuse să descopere, îmbătați de propria lor înțelepciune, binefacerile Păcii Veșnice au intronat — printr-o baie de sînge ca să nu mai curgă niciodată o picătură de sînge, prin nenumărate pușcării ca să dispară pentru totdeauna pușcăriile, prin foame și frig pentru ca niciodată supușii lor să rabde de foame și de frig, printr-o nesfîrșită minciună pentru ca adevărul să domnească de-a pururi — au întemeiat adică o Republică Universală ale cărei legi, răpind zeilor nemuritori privilegiile lor nefaste, asigurau muritorilor fericirea eternă, bunăstarea fără margini și mai presus de toate puritatea moravurilor, din îndepărtata Thule pînă în pusturile unde sînt lei.

În numele acestor țeluri, de nimeni pînă atunci visate, cei puțini și-au luat pe umeri greaua povară de a-i mîntui pe cei mulți de sine înșiși în primul rînd, au purces la stîrpiră fără nici o milă inutilă, deci pernicioasă, a oricui bătrîn sau tînăr, patrician sau sclav care se împotriva fie și măcar în gînd, minunatei lor Republici care nu suferă comparație nici chiar cu cea imaginată de divinus Platon.

Această Republică, ai cărei părinți senatori erau zi și noapte legănați precum de aburi delphici de strigătele de entuziasm, de adorație, de credință, de nestrămătată speranță și neîmbîlznită hotărîre a supușilor cu care erau egali — Republica Universală s-a prăbușit aproape de la sine înainte de al o sutălea an de înființare, într-un uriaș nor de sînge, de căcat și de puroi, îngropînd sub ruinele ei amintirea celor ce-o imaginaseră, precum și a celor ce, neosteniți, trudiseră pentru măreția ei; a rămas totuși deschisă o fereastră mică minusculă spre Neantul dincolo de care își priveau urmașii, cu dezolată uimire, umbrele venerabile și nemîngîiate ale strămoșilor.

În fond n-ar fi trebuit să dau traducerea. Chiar de un neștiutor al limbii strămoșilor noștri, s-ar pierde mai puțin cu un dicționar, sau cu sprijinul vreunui bătrîn dascăl, decât cu nenumăratele pagini ale unui roman în care, conform legilor genului, să se înălța iubirile, trădările, iluziile și cruzimile inutile (istoria cunoaște și cruzimi utile: ale învingătorilor) serbările fastuoase și pușcăriile, joscnicia și, de rareori, măreția umană și cum s-au ivit tineri de vîrsta la și au dărîmat o clădire cu pereții foarte groși și grații multe, pîrînd indestructibilă sau perfecționabilă, ceea ce ar fi fost lucrul cel mai grav.

Și căsuța noastră e tot acolo. Nucul a mai crescut, dar îl mîncă o boală ciudată. Rodele lui mor, înainte de vreme, amare ca pelinul.

Moș Ioachim nu va mai căsa prin grădina; nu-l voi mai auzi în zori cum clămpăne bătîndu-și coasa și nu se va mai așeza, drept și subțire, pe scaunelul fără spătar, sorbindu-l în ghițitură cuvințioasă ciocănelul de rachiu și nici nu vom mai merge, cum am plănuțit, pe Virful Retezat, pășind mărunț și vorbind de-ale lumii.

A murit acum șase săptămîni.

S-a întors de la coasă, a spus că-l doare mijlocul, nu-și putea da seama de ce, intrucît nu-și scosese chimirul. Și-a pus sub șale o cărămidă încălzită, leac ce mi-l recomandase și mie, dar nu l-a mai ajutat ca în alte dăți, ușurîndu-l. Dimpotrivă, durerile au crescut. Atunci și-a chemat feciorul, i-a dat iertăciune și i-a înmînat ceea ce stînsese, ban cu ban, ferîndu-l de duhul risipei, alfit de încuibat în tineret de azi. A destăinuit și locul unde se află ascuns vinul pentru pomană, un vin vechi de acum doisprezece ani cînd a fost soare toată vara. Deși nu avea — din pricină de el cunoscută — considerație prea mare pentru slujitorii altarului, a poruncit să fie chemat preotul cel tînăr, cel fără barbă, să fie toate așa cum rostul lor să fie. Rostul adevărat urmînd el a-l cunoaște curînd, în liniștea bună a hodinei celei meritate. Si-a luat rămas bun de la iubitul nepot, inginerul electronist, de care cra alfit de mîndru, apoi cînd

toate au fost isprăvite aici jos, ca să nu aibă ce zice gurile rele, a închis ochii și s-a cufundat în sine, în imaginile — șterse sau vii și strălucitoare, cine poate ști? — ale unei lungi vieți pe care am înfățișat-o și eu cititorului, cu zgîrcenie, lăsînd loc și închipuirii sale. Și a murit.

Îmi dau seama că rîndurile de mai sus au un aer velut, poate chiar pășunist. Dar așa s-au petrecut lucrurile.

Ce să-ți mai spun? A, da... Nu trebuie să-mi porți grija: am cam exagerat la început spunînd că sînt singur. Nu sînt. În casă s-a cuibărit o veveriță de alun. Tropăie mărunțel sub acoperiș, apoi iese și se plimbă pe grindă, scoțînd un scîrîit ca de greier și uneori un mic și ciudat sunet necăjit. Păcatul mărturisit e pe jumătate iertat: la început, în primele nopți, am vrut s-o omor. Îmi strica somnul, ca și cînd nu de somn voi avea parte destulă. Stătea pe grindă și mă privea cu ochi mari, rotunzi și curioși. Am luat din cui sabia căzăcească, o mai știi? făurită în anul 1914, cum arată încrustarea de pe lamă. Pe mînerul de lemn s-a săpat urma adîncă a degetelor celor care au folosit-o împotriva dușmanului și, desigur și împotriva lor înșiși, în ahli plini de sînge și speranțe care s-au dovedit, după cum ne arată istoricul latin al viitorului, deșarte...

M-am aburcat pe un scaun, am dat scurt cu sabia sa retez în două mica vietate cu ochi negri; scaunului i s-au rupt picioarele șubrede, eit pe ce să-mi frîng. Ceafa în muchia lăzii cu rufe și am înțeles că era să făptuiască păcat.

De atunci sîntem prieten. Uneori întrece măsura. Inseamnă că trebuie să fie tînăr. Se strecoară sub pologul de deasupra patului, se dă acolo ca în leagăn, chîțîind de plăcere. A ros mătasa în câteva locuri; nu-i nimic, e veche, dă-o dracului. Mă răstese, aprînd lumină; veverița de alun iese de sub polog, fuge de-a lungul grinzii, urcă pe peretele zgrunțuros, se întoarce să vadă dacă sînt cu adevărat supărat și nu cumva mă bate iar gîndul să pun mina pe sabia cu lamă curbă și tăiș de brici. Vede că nu, se așează cuminte pe grindă și mă priveștează un timp, apoi, cînd dau zorile se duce după alune. Anul acesta a plouat din cale-afară, nu s-au prea făcut.

Curînd Alla scîncește în curticea ei împrejmuțată cu sîrmă. Mă duc lipînd cu picioare desculțe prin iarba udă, îi dau drumul; ea aleargă ca o săgeată castanie pînă sus, în pădurea de pe dealul din spatele casei. Trebuie să fie coborît la izvor cerbul opoșit acolo. Îți amintești cînd, rupînd crengi cu falnicele-i coarne, s-a ivit în curtea noastră, ziua-n amiază mare, pesemne alungat de vreo sălbăticiune, lup sau mai degrabă ris.

Pe urmă, după ce mîncăm ceva amîndoi, eu scriu sub nuc, căteaua se așează la picioarele mele și din vreme-n vreme, cînd mă simte năpădit de tristețea care de un an de zile scaldă în aburul ei vioriu toate locurile pe care am pășit împreună, se scoală, se întinde leneșă, își pune o clipă capul pe genunchiul meu, apoi... „aduce aportul“; știi, bucată aceea de lemn îngreunat cu plumb pe care i-o aruncam de pe Muntele Melcilor, să i se întărească mușchii celei și să poată căra cu mîndrie la picioarele stăpînului înarmat cu două țevi care tună, iepurele doborît în goană. Pe urmă mîrle cu reproș și plictisită de tăcere mea se hîrjonește cu fluturii, cade în aer la vreo mierlă țupănd prin iarbă și vine iar să se culce pe piciorul meu. Poate crede că mi-e frig și vrea să mă încălzească. Ce știe ea?

Așadar nu sînt singur. Aluneacă prin fața mea și uneori mi se așează alături cei pe care-i îngădui eu să se așeze; prietenii ai rățăcilor de odinioară prin Slăveț, pe Pîrîul Angliului, în Cioaca Radeșului, în Groapa Tărnului, ori la Tăuț pe Criș ori în pusturile colcăind de viață ale Deltei, pe cale de-a muri și ea de mina omului.

Și, rareori, vii și tu. Treci repede, ești grăbit. Te înțeleg. Tie îți va veni mai greu să te înțelegi, mai tîrziu. Dar poate vei izbuti.

Bineînțeles mai sînt pomii a căror cuboare a început să se schimbe sub cerul senin. În masivul verde s-au ivit lacrimi de aur, mici pete galbene: în chiar toiu ei vara poartă sămînța toamnei.

Sus, cerul se grăbește să șteargă diarele avioanelor cu reacție, așa cum ochiul alungă din lumina lui impurități aduse de vînt.

Și, încet-încet hîrtia se înnegrește cu semne mărunte. Nu e destul?

Îmi pot dori mai mult?

Finalul volumului „Cartea de la Gura Zlata“ în curs de apariție la Editura Eminescu.

gabriela

crețan

Hoarda de aur

Am fost o noapte întreagă în puterea lui iubindu-l, urîndu-l, ascunsă-n verdele coclit al pletelor ca limba otrăvită într-un elopot, și nu m-a cunoscut. (doar glezna mea subțire ca a lepelor de rasă l-a făcut să șovăie ușor sub presimțirea unui tulbure pericol).

și l-am văzut în cort luminal de priveghi însingurat și stăpîn în mijlocul hoardei de aur — ea unul de-al lor — purta topor și mască albă de inger.

am observat mulțime mare de bărbați și de femei zid de aramă-n jurul prăzii înălțînd un turn al orgoliului pînă la nori (neînclinat) și în mijloc regesul (rofeu: panerul cu struguri și vipere, cu struguri și lacrimi translucește ușor alungite ca sfîrcul lingusitor al etiopienelor roabe... și i-am simțit plini de poftă și greu insetați așteptînd deslegarea la carne și ploile bogate-ale anului încheiat să curgă-n șuvoaie ca vinul din spartele butii direct în gitlej.

(din spate păreau marmuri cioplite uleite de lumini și plînsori, pietre așezate în cerc, dar din față-i ghicești adulmecînd încordați invizibilă urma vinatului pregătindu-și săritura vicleană și chiotul crud).

și am cunoscut, doamne, greșalele lor i-am afurisit și am ris scurt, cobitor, trecînd mai departe ca o pasăre neagră cu tablele legii în plise, iubindu-i, urîndu-i...

și l-am văzut căleînd pe vipere și struguri în cort dansînd pe masă printre carafe zvelte șerpește a sfială ipocrită, fără să le spargă, purtînd topor și mască albă de copil ultragiatic.

și zdrențele în grabă aruncîndu-și, coapsa de aur a speriat boul solar oprît pe metereze făcîndu-l să mugească de durere și de neînțelegeri, orbîndu-i pe accia și pe fiii lor pînă la cea de-a șaptea seminție...

o noapte-ntreagă în puterea lui am fost scrișînd din dinți, iubindu-l și urîndu-l. Îmi amintesc: era chiar în ajunul strălucitei zile în care l-am născut în staul, printre blindele bovine...

Zile și nopți

Ploaic ca o aversă de intraductibile sonne pe care nimeni nu încearcă să le deslege o partitură în game minore, dizarmonie, miros de petrol și stricnină, în spatele usii cineva ienește și varsă. (șarfa mea galbenă ca un fluture de noapte se zbate într-un tulbure cearcăn). Trăiesc timpul rece al înțelepciunii zile și nopți respirînd pe aceeași neîndurată elipsă (în camera de alături cineva țipă în vis, aici un arsenal de oglinzi mă falsifică). trăiesc, zilele înțelepciunii, ale întunecării, ale cenușii, un irevocabil pustiul de imagini dezarticulate, un teatru de umbre (mulaje), numele tău ascuns sub pseudonim în cele patru vînturi l-am risipit, l-am rățăcit printre indoliote poeme... Să vină bufonul, jonglerii, inghititorii de flăcări, să răsună deodată o forfotă de Iarmaroc, asurzitoare ca un vraf de porțelanuri care se năruie, să benchetuiască palizi în brațele morții și poate așa o să piară acest jalnic golem, această marionetă de ceară în zdreanța ei de străjîn, de hidalgo zile și nopți urmărîndu-mă, scelerată, cople strîmbă a celui pe care l-am construit, pe care l-am posedat.

alecsandru văduva

DE NICI O CULOARE

mela are ochii umflați, de fapt toată fața îi este buhăită. Venise acasă abia spre dimineață și, dacă nu m-a înșelat urechea, am auzit și motor de Ford, ceea ce vrea să însemne că iar s-a incurcat cu tucurii ei. Are privirea uscată și cam bănuiesc eu cum se simte. Treaba ei, nimeni nu-i cere să fie o sfântă, dar nici viața asta de rahat, pe care n-o mai speli apoi nici într-o mie de ape...

— Ei, cum e, feto ?
— De nici o culoare... îmi răspunde și glasul îi este și el uscat.

Știu ce vrea să însemne asta, știu cum te simți, doar am trecut și eu prin asemenea dimineți. Ești ca o vinătaie, te doare și lumina, zgomotele obișnuite parcă-s lovituri de ciocan și, oricât de cald ar fi afară, nu poți opri dîrdîitul din tine.

— Lela, mai îmi spune ea răgușit, mi-e tare rău...

I-ar trebui o baie fierbinte, vreo două cafele, trei ceasuri de somn... dar eu grăbesc pasul. Poate mai apucăm mașina de Bufta, pentru că sintem prinse amindouă în figurația unui film și niște bani ne-ar pica foarte bine acum.

Ce să-i mai spun, cum s-o fac să priceapă că așa începe golul și frigul și pustul, că se vor cățăra pe trup, vor pătrunde pînă și-n suflet și vine o clipă cînd n-ai cum să mai scapi...

— Cum mai e, feto ?
— De nici o culoare...

Firește că am scăpat autobuzul; am mai putea să încercăm ocazia, mașina oprită cu un gest și un zîmbet, dar dracu știe ce mai iese de aici și mi-e scîrbă.

Pe fata asta, pe bleaga de Mela, aș putea spune că eu am crescut-o și am încercat să o apăr, pentru că, de la o vreme, a năpădit o răutate peste tot și toate, de nici nu mai știi unde să te ascunzi. Aerul miroase a vrajbă și ură, apa are gust de primejdie, oame-nii nu mai știu să iubească. Încerci să faci un bine cuiva și ăla se uită urît la tine, mai că te-ar plezni de jig-nit ce se simte...

De Mela și-a bătut joc un bătrîn impotent și libidinos, acum vreo patru ani, în apartamentul lui ultracentral, zăpăcind-o cu băuturi și țigări străine. Poate că fata asta nu va mai simți niciodată adevărata bucurie lîngă un bărbat, așa că-i înțeleg, într-un fel, căutarea asta buimacă.

— Cum îți e, feto ?
— De nici o culoare...

Eu, oricum, pînă mai acum cîtiva ani, am fost într-un fel mulțumită. Asta vrea să însemne că am niște amintiri frumoase nu numai din copilărie, ci și mai dincoace. Cartierul ăsta în care am copilărit era altfel, și nu doar străzile și casele, ci și oame-nii.

— Lela, mi-e tare rău !

Bine, stăm atunci pe o bancă, pentru că tocmai traversăm parcul ca să ajungem acasă. Din fostele bălți ale Flaxului din copilăria mea a mai rămas acum doar parcul ce înconjoară un lac : cu malurile betonate, cu insula din mijloc geometrizată, prinsă și ea într-un briu de beton, cu asfalt înțins pe aleile circulare, cu pomi și tu-fişuri numărate, aproape că nici nu-ți mai vine să crezi ce a fost aici în urmă cu ani. Maidanele, fabrica de cărămidă, buza gropii de gunoi, turmele negre de bivolițe, caii, covorul de lînă și mătasea-broastei, strălucitor de verde, care se întindea pînă aproape de maluri, focurile aprinse noaptea...

Mai că îmi vine să cred că le-a luat cineva și le-a mutat cu totul, aducînd aici alte locuri !

Mie nu mi-a făcut nimeni vreun rău cît timp m-am simțit de acolo. Cînd am început să bănuiesc primejdia, cînd am primit lovituri, eram deja din altă parte.

— Uite-l pe Tomache, mormăie Mela și privesc și eu în susul aleii ; acolo, pe o bancă, îl zăresc pe Toma Aburete.

L-am iubit mult pe vremea cînd săream coarda și jucam șotronul, l-am mai iubit o dată pe vremea cînd începuse să merg la **Turturele**, la dans; poate că-l mai iubesc și acum.

Dar, cu toate că sintem prieteni, n-am putut să mă simt aproape de el, nu m-am lăsat sau n-am putut eu niciodată să-l înțeleg. Se amesteca uneori printre noi, își lua cîteodată chitara și mergeam seara pe marginea bălții. Făceam focul iar el ne cînta. Dar nu era ca noi, nu-l simțeam dintre ai noștri și cîntecele sale sunau atît de ciudat. Și, cînd se apuca să povestească despre satul de unde se trăgeau ai lui și unde-și petrecuse vacanțele, niște chestii cum nu mai auzisem, mă treceau niște fiori de credea că visez. Avea și un glas, nu știu cum, parcă venit de pe altă lume și, cînd începea să ne spună și despre străbunicii-su, care, acum vreo sută de ani, mînașe poștalionul sau dracu știe ce pe acolo, prin ce chestii trecuse el, mai că-mi venea să mă ridic și să plec. Nu de alta, dar el parcă era chiar acolo, atunci, acum o sută de ani. Parcă intra în pielea aceluia străbunic, parcă el trăia întimplările alea, trecea prin primejdii și, nu știu cum, parcă ne trăgea și pe noi într-acolo. Alte sunete ne impresurau deodată, alte mirosuri, și răsufările ne deveneau gîfite. Cineva începea să ridă cînd trozneau cîte o creangă în foc, aruncînd un mănunchi de scînteii, dar risul ieșea strepezit și rămîneau tulburată și, cumva, amotită, pînă ajungeam acasă și mă băgam în pat...

Adevărul este că și acum, cînd mă întîlnesc și vorbesc cu el, după ce ne despărțim, parcă mă trezesc dintr-un vis și nu mai sînt sigură de nimic.

Cîtiva ani nu l-am văzut deloc. Se însurase și stătea pe undeva, prin centru, într-o vilă. Unii l-au întîlnit pe acolo, nevastă-sa, cică, era nemaipomenit de frumoasă, se pare că au avut și copii.

S-a întors de vreun an și stă din nou în garsoniera lui, care arată acum groaznic și nici nu mă lasă s-o aranjez cît de cît. Mă mai duc uneori pe acolo, îi mai fac o mîncare, dar n-am reușit să aflu ce a făcut în anii ăia cît a lipsit. De cîte ori începi o vorbă, el parcă o ia pe alt drum și abia la sfîrșit îți dai seama că ați vorbit despre cu totul altceva.

Acum vreo trei zile l-am întîlnit și, cu toate că nu era băut, avea pașii neșiguri. Cînd și-a scos cămașa acasă, am văzut că avea tot spatele învinețit, dar eu îl întrebam una și el îmi răspundea alta, vroia chiar să-mi cînte.

Aproape că-mi venea să mă supăr și l-am întrebant dacă-și dă seama în ce hal a ajuns, cu casa aia care nu mai e casă, cu vorbele lui care numai vorbe nu sînt. Privirea, care-i fusese pînă atunci rătăcită, i s-a limpezit și, mîngîindu-mă pe cap, a început să zîmbească. Chipul i s-a transformat într-o clipă, parcă nici nu mai era al lui. Dar asta a durat foarte puțîn și, tresărînd, și-a întors, nu știu cum, privirea în el, i s-a șters și zîmbetul, iar camera s-a întunecat dintr-o dată.

— Păi, da, m-am răstît, ce vrei tu ? Nu vezi că nu mai vrei nimic ? ! ?

Altfel a început să zîmbească acum, și simțeam umezeală, ca și cum pereții ar fi fost năpădiți dintr-o dată de igrasie, chiar și glasul lui era altul.

— Păi da, am repetat, asta e ! Nu că nu vrei nimic, nupoți să mai vrei !

— Și de ce aș vrea ? Știu eu către ce te îndrepti de cum începi și vrei ! După ce o ai pe asta, o vrei și pe cealaltă, apoi mai apare ceva... Bine, ajung eu inginer, dar, fiind așa de capabil, n-o să mă vreau director ? Și din director general cum să nu trag la grad de ministru, să fac și să dreg, să pun eu ordine-n toate ? Dar te lasă nevasta să n-ajungi mai sus și, ajuns acolo, cum să nu vrei să fii puță-ntîi din Europa ? Și ce, pămîntu-i prea mare ? Tragi și te muncești ca să-l stăpînești și pe ăsta, dar salți ochii și vezi un colț de cer. Dacă mai ai vreun strop de minte, stai tu și cugeți și-ți dai seama că ești un rahat cu ochi, că n-ai făcut nimic și geaba vrei tu, nimic nu poți face ! Mă-ntorceam eu dintr-o delegație mai acum cîtiva ani, obosit mort ; urc în autobuz și dau să mă așez pe un scaun, dar unul mă-mpinge și-mi spune — nu maistre, că aici stă prietenul meu ! și mi-l arată pe un tucuriu cu țambal care se opriese lîngă mine. Era un taraf întors de pe la vreo nuntă, dar mă simțeam atît de obosit, că nici măcar nu m-am uitat urît la ei și m-am așezat ; ăla din spate m-a cîrît tot timpul — crezi că nu te știu eu, maistre ? Ești un zero, n-ai făcut nimic în viață... Și crede-mă, a naibii baragladină parcă avea vocea destinului ! Mă treceau niște fiori și simțeam că-ngheață singele-n mine, mai că-mi venea să sar din mersul mașinii. Abia cînd am ajuns acasă și m-am băgat sub duș am început să rid. Ei și ? N-am făcut nimic în via-

ță, parcă poate cineva să facă vreun rahat ! Sînt un zero, ei și ? Păi zecoul este o chestie nemaipomenită, mai mult decît perfectă...

Avea privirea fixă, îndreptată spre o pată de pe perete, dar parcă n-o vedea nici pe aia. Și îmi dădeam seama, nu știu cum, că vorbele pe care le rosteste el nici nu le aude, așa, de parcă ar fi găsit niște zgrume prin buzunare, le adună în pumn și le aruncă, fără să se uite măcar unde cad.

— Bine, bine, dar ce-i cu vinățiile astea ?

— Ce să fie ? Nimic, mi-a răspuns. S-a întîmplat o confuzie...

* * *

Ne văzuse sau nu, dar s-a ridicat și s-a apropiat de noi, cu mersul ăla ciudat, ca și cum tălpile lui nici n-ar atinge pămîntul, ci s-ar opri într-un strat de vată.

— Ce faceți voi ? ne-a întrebant, iar Mela, văzînd că eu tac, i-a răspuns cu glas răgușit :

— De nici o culoare...

— Păi atunci haideți pe la mine să bem o cafea, ne-a mai spus, și ce să faci, și unde să te duci în orașul ăsta mare, decît în garsoniera aia prăfuită și să bei cafea turnată-n borcane.

Mela s-a ridicat de pe bancă, semăna cu o păpușă minuită cu sfiori, așa c-am pornit spre ieșirea din parc. Soarele începuse să frigă și miroasea doar asfaltul. Cînd am ajuns sus, Mela s-a descheiat la bluză și s-a trîntit pe patul care, rablagit cum era, a scîrțîit lung. Ofind, și-a îngropat fața-n pernă și cred că a adormit pe loc.

Am făcut cafeaua, am turnat-o în borcane de iaurt, ne-am așezat și am început să-l privesc. Parcă nici nu era acolo sau poate eu nu eram. Am băgat mîna sub pat și am tras afară chitara. Am șters-o de praf și i-am întins-o.

— Haide, l-am rugat, cîntă-mi !

— Ce să-ți cînt ? s-a mirat el buimac.

Aș fi vrut să mai aud cîntecul care, zisese el în urmă cu ani, era doar pentru mine.

— Nu știu să cînt, nu pot... a băguit el și s-a întins lîngă Mela în pat.

Corzile și lemnul chitarei vibrau, așa că am închis ochii și am pornit să cînt în șoaptă :

M-a năpădit deodată zvon de bar în piața, prin mîrosul de mărar tu semănai cu o prințesă arsă și mai simțeam cum mersul tău mă doare acolo, printre hoji de buzunare

cînd sufletul mi-a fost un simplu țir am început să-ți spun că hîr că mîr și tot visam revolte sau pirați plutea prin aer veșnica mardeală și se cercau tăişuri cu fereală

noi prinși de mîna mirosind a nunți ne strecuram cu grijă printre munți și devenii atunci chiar prințul ars de dincolo de cearta ca de vrăbii se bănuia venirea de corăbii...

Am rămas cu ochii închiși iar de jos, din fața blocului, s-a auzit deodată nechezat de cal ; probabil că erau doar niște țigani, plecați cu căruța să cumpere sticle sau haine vechi.

Fragmente din romanul „INSULA LUI SANCHO PANZA”

petru m. haș

care fată-i mai frumoasă

care e nă cînd plouă și muntele acoperit de fînor cenușiu ghemuit sub plapoma rece pufoasă a norilor de primăvară cînd iubese orașul a nu știu cîte oară care fată-i mai frumoasă și gîndurile fac mare tevatură și neop să se audă imediat se produce o busculadă aglomerată oameni otenabile și dacă află cineva că sunt ale tale au să te prindă au să te ia au să te ducă au să te ascundă cîntînd care fată-i mai frumoasă

călătorii

mint cei care spun că m-au văzut călătorînd la samos millet delos creta chios milo paros itaca micene

tuse

mai tușese unii noaptea după stingere — 'n orașul lum nărilor numai murind înecet ci iarăși murind după cum noi și seriem

bucată muzicală pentru pocnet de armă și

croncănitul primăverii

și nu te-ai mai despărți (despărțirea e adesea o altă capcană) îi apuci ușor brațul de parcă ar putea să cadă (nici pericol nu este un pericol ar însemna mult în astfel de momente) dar nu (mai smulgi o pipă din buzunarul genții de călătorie parcă ai smulge un pistol oarecare să sperii ciorile din castan — bucată muzicală pentru pocnet de armă și croncănitul primăverii) însă iar (la ce bun aceste note) eu ce să oprești

tîmpul în loc șoferii au o vorbă a lor de altfel și militarii în termen și vidanșorii... numai poeții nu au și n-au avut vreodată ceva al lor

note paralele

orice alegorie e inutilă. peste aceste flori albe va trece șenila frigului — capul va primi forma atîngită a stelei vagabonde, singele va prăsi cucută, să ne închinăm într-un cimitir de urzici, va fi prea țirziu, noaptea visez o mare de ștevie și tot felul de vizitatori necunoscuți.

epistolă închinătoare etcaetera

lui Nicolae Prelipceanu

o mult stimate mi ar fi de lipsă două armate n'ci nu-mi ajunge o armată de vieți atîtea aș avea să vă spun după cum și mncevoastră vedeți

adeseori m-asez de unul singur dar chiar și dereticînd prin casă pus sînt pe taclale ore-ntregi n-ai să crezi sporovăieșe cu matale

sunt bune au ba toate acestea oare 'ntr-o noapte și-am scris chiar o scrisoare pe cea mai hîrtie velină acuma să spui și mata cu ce-s eu de vină mult prea stimate domnule și iubite că vremurile-s iar troglodite

Tripla reciclare cu Andrei Șerban

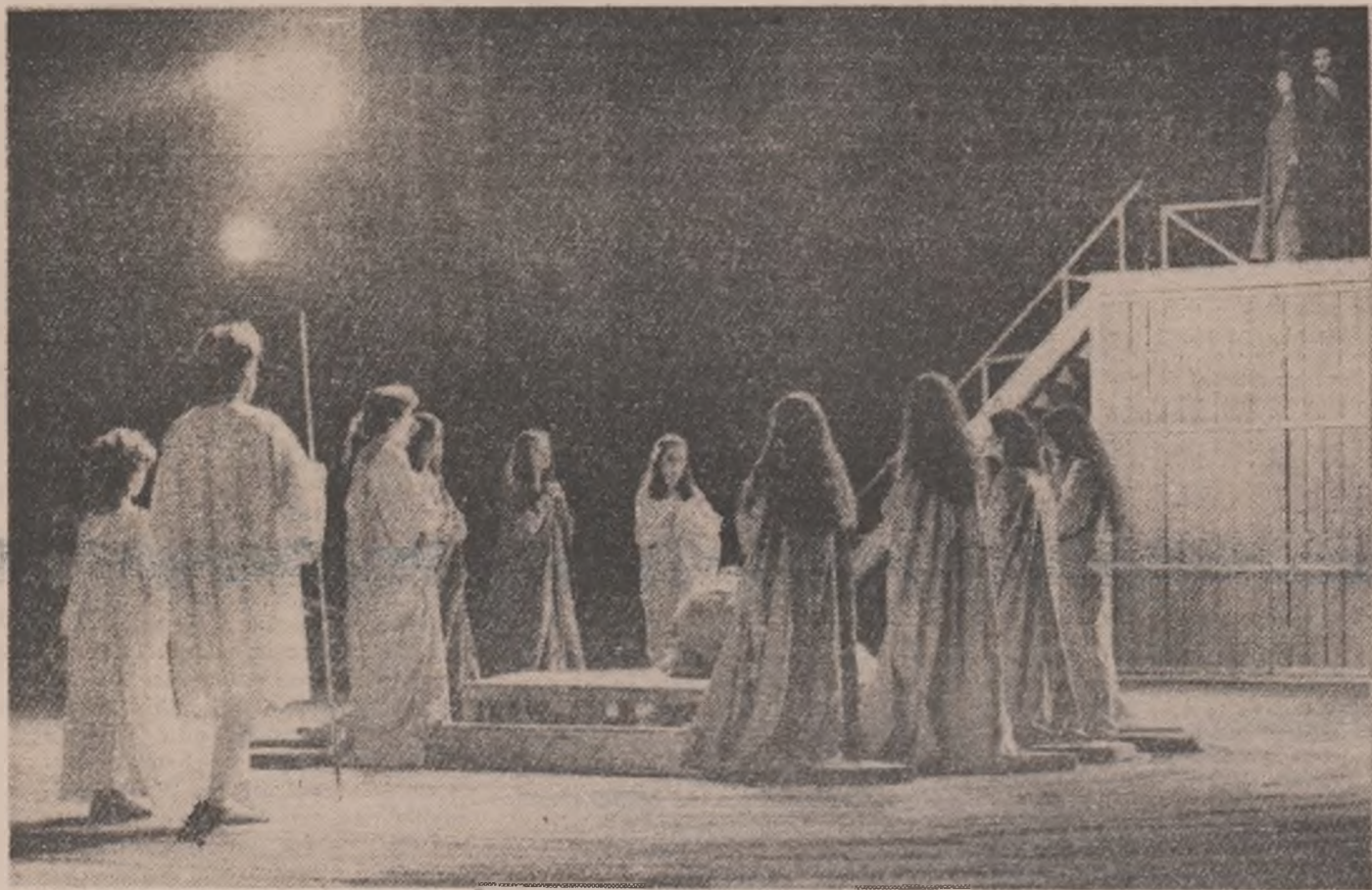
Pină de miez ideea lui Andrei Șerban de a reconstrui acum, în 1990, pe seama Naționalului bucureștean spectacolul care cu aproape două decenii în urmă i-a adus o faimă americană și, apoi, europeană ce avea să-l consacre în timp ca pe una din marile figuri ale regiei contemporane de teatru. Într-un moment de schimbare la față a României, pe cât de hotărât în teorie pe atât de confuz în practică, prezența pe afișul teatral a unor mari tragedii grecești reprezintă mai mult decât o simplă opțiune repertorială, reprezintă o tentativă exemplară de argonautică. „Lina de aur” căutată este sentimentul tragic, sentiment fundamental fără de care nici o purificare nu e posibilă, sentiment — vedem bine — ca și absent în imediata noastră realitate. Andrei Șerban a intuit că acest spectacol vechi al său va prinde un sunet nou în mediul românesc de

astăzi, și a intuit, mai ales, însemnătatea redescoperirii sentimentului tragic pentru lumea românească, pentru efortul ei de emancipare morală, de înlăturare a chingilor ipocriziei, minciunii și duplicității care au strâns pînă la sufocare ființa românului în ultimele patru decenii, ce-i drept favorizate de anume inclinații istorice ale sale. Acel „sunet-oglină”, reprezentând „de fapt, reeditarea unei experiențe a umanității” despre care vorbește regizorul însuși se cuvine a fi înțeles, așadar, ca reciclare, deopotrivă a omului de pe scenă și a omului din sală, a teatrului și a societății, în baza revelării și relevării sentimentului tragic. Fragmentele din *Medeea*, *Trofele* și *Electra* ce compun spectacolul *O trilogie antică* luminează fiecare în parte o dimensiune a temei și dezvăluie împreună o pedagogie subtilă a implicării în destin.

1. ACTORII

...fac în acest spectacol lucruri pe care, probabil, nu le-au mai făcut niciodată de-a lungul carierei lor mai scurte sau mai îndelungate: vorbesc într-o limbă pe care n-o cunosc (greaca veche și puțin în latină) și pe care nu-i necesar s-o înțeleagă ci doar să o rostească fonematic pentru evidenție-

rea virtualelor complemente afective ale sunetului, în de sine sau în aglutinare melodică, își pun în valoare potențialul corporal, deopotrivă fizic și estetic, se manifestă într-o admirabilă completitudine de mișcare, rostire, fizionomie, gesturile amplificând tensiunea sugerată de modulațiile vocale, prin asta semnul indescifrabil (cuvîntul grecesc, mai puțin poate cel latin) umplîndu-se de un sens secund, nu diferit de cel original dar mai bogat de înțelesuri. Teatralitate pură, dispensată adică de literatură, prezența actoricească a fost gândită de regizor pînă în cele mai mici amănunte ca o prezență de unu-multiplu, convulsia corporală a fiecărui actor pînă-mi-se o mise-en-abyme a convulsiei întregului ansamblu scenic. Nu le va fi fost ușor, o presupun, actorilor să se plieze severei discipline fizice impuse de regizor dar, cum-necum, chinul implicit unor atari performanțe nu se vede, (cu câteva excepții), totul se desfășoară firesc-convențional, vreau să spun într-o convenție al cărei ceremonial nu contrazice naturațea, doar că pune naturalul în ecuație culturală. S-ar putea obiecta manierei lui Andrei Șerban că refuză personalitatea actorului, că-l reduce pe acesta la disponibilitatea plastilinei. Nu cred că este o obiecție valabilă pentru că în ciuda diversității matematic ordonate, a omogenității de corp unic, individualul cutărui sau cutărui actor are suficient loc de exprimare și nu mă îndoiesc că pentru cine a urmărit spectacolul cu ambele distribuții lucrul acesta se distinge clar. În orice caz, experiența (într-un fel și experimentul) realizată de regizor cu actorii Naționalului a avut pentru aceștia din urmă semnificația unei radicale reciclări profesionale și a unei re-în-vățări — cu alte litere — a limbajului teatral. Consecințele acestui curs intensiv de actorie le vom vedea — e de crezut — în viitorul apropiat, în diverse spectacole montate pe scenă și cu trupa *Trilogiei antică*. Dar reciclarea actoricească n-a privit numai latura ca să spun așa suficientă sieși a profesiei ei, în egală măsură, și relația actorului cu publicul. În loc să joace, cum s-au obișnuit, în fața publicului, actorii joacă aici printre, cu și în public, ceea ce presupune o reconsiderare a metabolismului specific artei actoricești dar nu în sensul desacralizării spațiului scenic și a distanței ce îngăduie rezistența convenției teatrale ori al happeningului ci în sensul consacării lumii teatrului ca teatru al lumii. Extrapolînd, aș spune că din punctul de vedere al actorului această reconsiderare a metabolismului produce finalmente schimbarea verbului din celebrul poem al lui Carl Sandburg: de la „toți vor să joace Hamlet” la „toți vor să fie Hamlet”. Să joci teatru pentru a descoperi ceea ce ești — acesta mi se pare rostul cel mai a-dînc al reciclării actoricești propuse și realizate de Andrei Șerban. Deci, dincolo de actori, osirdia reciclatoarea a regizorului s-a întins și asupra teatrului ca artă de sinteză. Vom vedea, data viitoare, ce și cum.

Laurențiu Ulici

Solilocvii

Locuri comune (II)

Prima premiză: Cărtărescu, Coșovei, Ghiu, Magdalena Ghica, Iaru, Mușina, Mariana Marin, Mera, Cristian Popescu, Simona Popescu, Ruba, Stoițiu, Stratan, Elena Ștefci, Vișniec...; ar fi o foarte mare eroare să fie considerată o generație spontană. Și nu e suficient și nici într-un tot adevărat a-i lega tocmai de Tzara și Vinea sau chiar mai încoace, de revenirea avangardismului prin generația lui Stelaru imediat după războiul al doilea.

A doua premiză: dacă Eliot are dreptate, fiecare epocă reface, uneori cu deosebiri majore, imaginea trecutului mai apropiat sau mai îndepărtat. Fiecare generație reordonează din punctul ei de vedere structura și valorile literaturii. Și posteritatea lui Eliot e chiar ea un exemplu tipic al efectelor acestei reguli căci, dacă critica anglo-saxonă a stat multe decenii sub semnul deschiderilor acestuia, în schimb putem constata cu surprindere că influența lui Eliot asupra poeziei americane a fost, practic, nulă: nu a existat și nu există nici un poet sau mișcare mai importantă care să se fi revendicat, explicit sau nu, de la el. Oricît de mare îi este statuia, ea nu aruncă nici un pic de umbră.

Poezia românească a ultimelor patru decenii, incluzîndu-l și pe cel care tocmai începe, a stat și stă sub zodia lui Nichita Stănescu. Și optzeciștii și nouăzeciștii. Dar oare numai sub semnul lui? Următorii ani vor evidenția și vor accelera o adevărată reformulare a imaginii noastre despre poezia și poezii deceniilor trecute. Pentru publicul larg, dar poate că nu numai pentru el, și faptul ca atare și amănunțele vor fi, probabil, surprinzătoare. Transformările nu vor atinge obișnuințele noastre de lectură, felul de a citi poezia, ci modul în care apreciem importanța unuia sau altuia dintre poeți. Ar fi o necesară schimbare a opticii generale aceea de a adăuga imaginii statice (în care poezii sînt apreciați individual, ca valori în sine) și o imagine funcțională, care să țină cont în primul rînd de influența lor asupra dinamicii poeziei. Căci există o dinamică a poeziei iar valoarea, oricît de mare, nu atrage automat un real impact între contemporani sau urmași.

Poezia nu poate fi imaginată numai ca o structură ca și definitivă, o ierarhie în care noile apariții își caută și își găsesc locul, schimbînd, e adevărat, într-o mai mică sau mai mare măsură, configurația și relațiile deja existente. Oricît ar fi de frumoasă și de tentantă, aceasta rămîne o imagine statică, inevitabil ierarhică și, la limită, falsă.

Poeziei nu i se poate aplica stereotipul evolutiv al organicității biologice, ci ar trebui născocită, pentru ea anume, imaginea neobișnuită a unui organism din capul locului matur, care nu crește și totuși devine, metamorfozîndu-se dar continuînd să semene suficient cu sine însuși. Privită dintr-un asemenea unghi, valoarea, oricît de mare, a unui poet, nu are importanță decît pentru un anume fel, o anume parte a istoriei literare, atîta vreme cît el nu se înscrie în dinamica succesivelor transformări ale perioadei.

Din păcate prejudecata generală, atestată ca atare și de panoramele mai vechi ale unor Al. Piru sau Eugen Barbu de pildă, a acreditat în poezia românească imaginea falsă și chiar nocivă a unei ierarhizări rigide: de o parte poezia majoră, de cealaltă o așa-numită poezie minoră, prin tematică și poate chiar prin experimentalism. Despre cei „mari” numai de bine, dar a-i considera, în continuare, niște minori pe Mircea Ivănescu, Emil Brumaru, Leonid Dimov sau chiar Florin Mugur din primele cărți (cîți le-au citit oare?) ar fi o eroare și chiar o nedreptate („cota” reală a manierismului lui Ștefan Aug. Doinaș e un subiect aparte, ca și acela al multdiscutatului Marin Sorescu).

O eroare, pentru că suprarealismul oniric al lui Dimov, avangardismul ironic al lui Brumaru, reiterarea narativității lui Mircea Ivănescu sau nuanțele existențialiste din Florin Mugur sînt, fiecare, premisele care au permis și cerut apariția generației lui Cărtărescu, devenind trăsături ale poeziei postmoderniste. În aceeași măsură cu experimentalismul lingvistic al lui Nichita Stănescu. Tocmai aceștia, minorii, sînt cei pe care dinamica poeziei

românești i-a folosit, și următorii ani ar trebui să aducă o normală reasezare a perspectivei, pur și simplu pentru ca descrierea să corespundă realității fenomenului descris.

Pe de altă parte, considerarea poeziei lor, în continuare, ca o poezie minoră, este o nedreptate care-i silește să repete, în mare măsură, destinul baro-vișn. De aceea e mai bine să o facem acum, cîtă vreme maestrul mai sînt printre noi, și să nu lăsăm totul pe seama posterității. Că procesul ca atare e deja început (a se vedea, de exemplu, „Limbașele moderne...”, 1986, ale lui D. Micu, — cu o argumentație generală insuficient de tranșantă dar, în rest, cu capitole excepționale, inclusiv considerarea lui Dimov ca unul din marile „nume” ale epocii, sau considerarea din perspectivă funcțională a lui Nichita Stănescu) nu are prea mare importanță, atîta vreme cît prejudecățile generale rămîn aceleași.

Un loc comun al afirmațiilor de ultimă oră, acela că scriitorii și cititorii români s-ar fi refugiat, nu-i așa, în estetic, e contrazis brutal de constatarea paradoxală că, iată, tocmai „estetizanții” au fost împinși, cumva, către rîndurile din spate ale sălii. Ideologia poetică dominantă nu are însă cum să nu fie contaminată, în modalități extrem de ascunde, dar cu incidență definitivă, de ideologiile politice.

Mihail Oprea

Hieroglifa necredincioasă

Ierarhia hegeliană referitoare la artă este mai actuală ca oricând: arta simbolică, arta clasică, arta romantică. Această împărțire corespunde perfect relației cer-pământ. Se înțelege, toată arta este simbolică, dar de la simbolul ca deschidere și ca întregire spre un spațiu nou-născut și până la metafora spasmodică ce în cel mai fericit caz, sugerează neantul, distanța este uriașă. Tot după Hegel, artistul romantic a dizolvat zeii în propriul eu. Formulă, desigur, limpede și care necesită, totuși, limpezire. Aplecarea artistului asupra propriei sale identități, lipsit complet de speranța transcendenței acesteia reprezintă neîndoiește un fel de recunoaștere a eșecului. A nu vedea nimic altceva decât propriu-și chip, propria-și zbatere, propriu-și suflet vălmășit înseamnă a-ți amputa comunicarea cu cerul. Omul nu poate exista doar în dimensiunile sale. Ori se înalță, ori se prăbușește. Din această cauză „miracolul clasic“ e pură iluzie. Nu poate exista comună măsură între ceea ce este simbolizat și ceea ce simbolizează. Orice încercare de echivalare a acestor două realități este caducă. Întotdeauna va fi mai mult „cer“ decât „pământ“, chiar dacă de la romanticii încoace „cerul“ a coborât în infernul celulei neuronice! E suficientă o singură clipă de necredință pentru ca milenii de ploșenie să devină... istorie a religiilor. De aceea s-au și înmulțit rafturile bibliotecilor. Totul se desfășoară însă, sub „protecția“ ironiei. Iată ce spune un profesor american, David Worcester, în cartea sa, „The Art of Satire“: „Irony offers an escape from mental pain as morphine offers an escape from physical pain“. Cu alte cuvinte, ironia s-ar prezenta ca un antidot al suferinței. Dar dacă suferința izvorăște de fapt din pierderea sentimentului eternității, înseamnă atunci că ironia readuce... eternitatea? Foarte discutabil. Când Dostolevski definea în Karamazovi iadul ca suferința de-a nu mai putea iubi nimeni tocmai o asemenea pierdere. Dar iadul în viziunea dantescă se prezintă ca o eternitate degradată. Numai că pierzind și sentimentul acestei „a doua“ eternități omul modern a scos infernul la suprafață propunând tot felul de dictaturi cu pretenții rizibile de înveșnicire. Într-o lume care refuză cerul chiar și sub forma decăzută de abis îi rămâne subțirei crește a pământului să susțină cele mai neînchipuite orori. Dar iadul, fie el subpământean sau pământesc, este pe cât de odios pe atât de ridicol, succumbând în fața risului. Chaplin în „Dictatorul“ sau Creangă în poveștile sale au arătat acest lucru. Numai că și risul mai îngheață uneori... Atunci e necesară lacrima milostivă care să topească banchizele și carnavalul deopotrivă. Până atunci însă...

b. Ironia nu vindecă suferința, mai mult o stârnește. Solidificarea infernală este înlocuită cu teroarea lui „totul este posibil“. De la temniță la fiestă... Astfel, de ce năzbătitele așa-zis benigne ale lui Boris Vian să nu sugereze la fel de intens infernul ca... cercurile Gulagului? Lipsa oricărei interdicții este echil-

valență cu lipsa oricărei libertăți. A mîiaji cerul cu ficțiuni aberante e totuna cu a nu-l numi deloc. Sacralul poate fi anulat fie încorporîndu-l într-un cultural devalorizator, fie înălțîndu-l cu tabuuri superstițioase. În romantism spiritul european a trăit tragedia lumii care-și țese din țigini și nimeni nu mai e în stare s-o repare. Don Quijote ar putea fi considerat un predecesor al romantismului, deși ridicolul său e prea provocator pentru a nu ascunde o taină care-i asigură de fapt mîntuirea. Ca și bufonii curților princiere, don Quijote a îmbrăcat haina peticită pentru a-și proteja blazonul bătut în diamante. Oare cîți poeți romantici au mai avut conștiința unei asemenea taine? Cîți au mai păstrat sub versul lor „revoluționar“ inima de tăcere în care să coboare cu adevărat inercatul? Sau se „vinduseră“ cu totul poeziei? Cred că în peisajul atât de variat și inegal al romantismului european s-au aflat și cîțiva poeți care nu au fost numai poeți, altfel spus, care, după ce au descoperit, inevitabil, iluzoriul formei artistice, nu au suferit de oarece oricum în adîncul lor erau dincolo de vraja amară a suferinței. Și nu s-ar număra și Eminescu printre ei? Fără a fi, această teorie e lesne destituibilă și fără argumente, fără dovezi într-o lume în care acoperirea ideilor nu se realizează prin consensul intuiției intelectuale, ci prin îngrămădirea de „probe“ sub nasul scepticilor, ai toate șansele să fie discreditat. Dar nu văd de ce ar fi absurd să gîndești poezia nu ca pe un lucru în sine, o făptuire și atât, ci ca pe un vestiment de protecție pentru simburile esoterice ce-i poartă în pîntece. Dante a spus doar limpede că există mai multe paliere de lectură a unui text dintre care cel mai important este cel anagogic care se referă tocmai la semnificația spirituală a creației. Peste vreo șase secole Nietzsche gîndea același lucru cînd vorbea despre frumusețe ca remediu necesar pentru a nu meri prin contactul direct cu adevărul. În Antichitate și în Evul mediu erau apreciați tocmai artiștii care știau să ascundă sub vălul versurilor lor înalte adevăruri spirituale și nicicum să le aducă la vedere, la o periculoasă înțelegere, sfîșind cataneteasma și împingîndu-l tam-nesam pe cititor/spectator pînă în miezul temolului/textului. Dar cînd forma nu mai e simbol, nici conținutul nu mai e Dumnezeu. Meșteșugul lui „bien écrire“ urcă pe prim plan iar înexprimabilul, val, rămîne doar scuza răsuflat filosofică a celor lipsiți de talent...

c. Totul e de acum înainte posibil. Anularea interdicțiilor, a cenzurii transcendente atrage după sine dezgustul. Dezgustul e antecamera zădărniceii. Orice om scribit se simte un om inutil. Atunci? A quoi bon? Accelerarea procesului de perisabilitate a formei artistice își găsește explicația tocmai în acest pernicios gust-negust al zădărniceii care l-a cuprins de mai bine de o sută de ani pe artistul modern. După Blanchot „Literatura se îndreaptă către ea însăși, către esența ei care este dispariția“. Normal, forma ca și omul constituie o

Vintul
duce pinii din undă
pînă pe celălalt mal!

GLOSSĂ

O pată pe ușă / o floare în colțul odăii / timpul...

Lumina trece prin vitraliile colorate, se colorează doar de la cele din sticlă clară. Sticla mată, indiferent cum ar fi colorată, oferă doar o lumină spălăcită. Personalitatea lucrurilor.

Să scrii lucruri fără finalitate. Deliciu al zidului tencuit brut, în ale cărui rugozități poți descoperi mereu alte figuri.

Din interiorul geamului, privind prin pereții de fiedră așchiile cerului, ale spațiului. Masa petalelor verzi, covârșitoarea densitate a textelor suprapuse, vestigiile ale unor lumi paralele de care mă va despărți veșnic doar geamul (în lipsa lui această lume s-ar volatiliza pentru mine).

Un crab roșu, de plastic, așezat pe o măsuță, pe fundalul unui panou violet. Un glas de femeie care vine de departe. O frunză verde aterizînd fără nici un zgomot pe pardosală. Cîțimea spațiului. Hiper-trofia timpului.

Diversitatea senzațiilor și sentimentelor cu care intri în pădure. Misterul lizierei: spațiu ce aparține și cîmpului și pădurii. Copaci ce veghează și iarba și mușchiul. Gîze selipind în soare și-apoi dispărînd în conul fără fund.

Sub acoperișul de azbociment ondulat, în golurile primitoare, zeci poate sute de cuburi. Forma — magnet ce atrage disponibilitățile. Regnurile: sculpturi naturale, autogenerîndu-se.

Pe malul riului putreziciunile-s inevitabile. Între om și natură se-asează deșeurile. O cărare cuprinde reziduurile unei minți care va trece pe-acolo. Compoziția barocă a planetei noastre stă în melanjul mefistofelic al rămășițelor de la construcții nefinalizate.

Constantin Abăluță

imposibilitate. Acesta există între bête et dieu, cea dintîi între inform și informal. De aceea împărțirea hegeliană, cum spuneam, își trădează o remarcabilă actualitate. Disoluția formei, consecința extremă a artei romantice, provine dintr-o greșită înțelegere a simbolului. Libertatea absolută pe care ea, prin ce i-a urmat, a proclamat-o, nu a putut salva o amărăciune din ce în ce mai apăsătoare. Romanticul e atotputernic, dar credința sa nu-și mai are rădăcinile în cer. Însingurarea sa în mijlocul unei lumi opace a dus la individualism și implicita sterilitate. Treptat, gesturile sublime s-au golit de substanță, au devenit simplă retorică. De aici pînă la prăbușirea în cotidianul meschin nu a mai fost decît un pas. Estetica non-eroicului își are sorginea în estetica eroicului profan. Pierzi zeii și chiar și pe titani... prin titanizare. Cîștigi în schimb rîmele, eventual, fluturii. Soluția atunci? „Eternizarea“ lor în insectar, adică în „cușca de fildeș“ a versului pur! Cum aș putea interpreta altfel efortul căznit al primilor moderni de-a crea substitute de paradis?

d. Același David Worcester scrie: „Irony is abused when it is treated as a canal through which the stream of life is diverted into ridicule and absurdity“. Sau un alt comentator nord-american, Hillis Miller notează în lucrarea „Poets and reality“: „When God and the creation become objects of consciousness, man becomes nihilist. Nihilism is the nothing of consciousness when consciousness becomes the foundation of everything“. Acest gen de spicuiră ar putea continua, dar mă opresc aici. E limpede așadar: cînd divinitatea a ajuns fie vorbă în vînt, fie concept filosofic omul se numește demolator sau, ca o consolare, gropar.

Amărăciunea invadează cele mai ferite unghere. Deci, dezgustul romanticului nu se datorează numai însingurării sale în mijlocul lumii opace, ci și conștiinței că forma artistică pe care o propune, în ciuda amplitudinii și chiar a exaltării ei, reprezintă un eșec. Pînă la romanticii o asemenea conștiință era de neconștient. Într-o artă cu adevărat simbolică forma își simte și-și știe rostul. Dar prin „miracolul clasic“ de-a se statomice o paritate absurdă cer-pământ, care de la greci și prin Renaștere a creat o dictatură neînchipuit de durabilă, romanticul, în pofida intențiilor sale de-a recupera arhaicul și deci sacralitatea autentică, nu a mai avut destulă forță pentru a recrea o artă simbolică. Spuneam anterior că la romanticii cerul s-a prăbușit în infernul celulei neuronice. Cum arată și Beguin în „Sufletul romantic și visul“ ei rămîn pînă la urmă niște făpturi ambiguei torturate de viziuni psihice. „Violetul primordial“ s-a reîntors, dar numai între petalele timpelor unor poeți. La fel, dionisiacul a excavat mai degrabă zăcămintele ale subconștientului decât a trezit zeitățile elementelor. Distorsiuni, grotesc, inform, disoluție pînă la atomizare. Pacea apolinică s-a pierdut pe vecie numai că Apollo nu a mai fost Apollo din momentul în care grecii l-au reprezentat cu chip uman. Informalul zellor a fost drastic raționalizat prin traducere în limbaj antropomorf. Nu este doar omul cea mai refractară formă, hieroglifa cea mai puțin dispusă să creadă în „mîna care o scrie“?

Dan Stanca

(fragmente din eseu
„De la simbol
de la vedenie“)

Noua serie a revistei Mihai Eminescu

După o întrerupere de 45 de ani, a reapărut, la Chișinău, în condiții grafice deosebite, noua serie a revistei Mihai Eminescu. Numerele unu și doi au un bogat cuprins, poetul nostru național fiind omagiat de Edgar Pașu, Dumitru Matcovschi, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Emil Cioran, Ion Ungureanu, George Ursătescu, George Munteanu, Ion Hadîrcă, Dan Verona, Dinu Ian-

culescu, Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Al. Piru, Vasile Levițchi ș.a.

În ambele numere sînt publicate eseuri, studii, documente, comunicările și intervențiile participanților la colocviul care a avut loc la Ateneul Român din București. Emil Loteanu așează gîndurile sale „ca ofrandă la picioarele celui pe care l-am socotit nici statuie, nici etalon al unui românism prea strigător la cer, ci un om de o perfectă și fundamentală

intelligență universală“, iar Zoe Dumitrescu Bușulenga, în pateticul discurs rostit la sfințirea statuii din fața Ateneului Român arăta că „pentru noi Eminescu rămîne al întregii suflări românești, de la Nistru pînă la Tisa. Și de mai departe. Este, deci, simbolul nostru. El este recunoașterea noastră universală. El este spațiul din trupul nostru“. Ana Blandiana este de părere că „amintindu-ne de Eminescu, ne amintim de noi înșine și ne descoperim, cu nemişperată emoție, vii...“, că „răspîndindu-i poemele, putem fi siguri de noi, putem fi siguri că sîntem. Cultul eminescian, mereu în creștere, este cea mai vibrantă dovadă a supraviețuirii noastre“. Ambele numere ale revistei cuprind ilustrații interesante — une-

le inedite — de Vasile Blendea și Nicolae Răileanu. Coperta aparține tinerei pictorițe Eugenia Hagi-Andrea.

Pentru realizarea noii serii a revistei Mihai Eminescu „și-au dat mîna, pentru prima dată, după o jumătate de veac“, trei capitale ale spiritului — București, Chișinău și Cernăuți —, cei trei directori ai revistei, accentuînd că întîlnirea are loc sub zodia Voevodului Eminescu, unificatorul „limbii, conceptului istoric și scrisului național“, promițînd că se vor strădui să contribuie „la înțelesul veșnic nou al versului eminescian, la fel de proaspăt în lirica lumii, acum spre zorii noului mileniu“.

Lazăr Băciucu

Lecția de visare

influențe regăsindu-se și în arta civilizațiilor grupate în estul bazinului mediteranean. Dar Europa contemporană, și cu atât mai puțin agora artistică de la poalele Carpaților, și-a înălțat pinzele în briza declansată de noua sensibilitate înfiripată în ființa artistică a secolului nu din direcțiile evocate, ci odată cu apariția unuia dintre cele mai înzestrate spirite poetice — Marc Chagall.

Acest slav pornit din ghetoul Vitebskului a manifestat din adolescență o puternică înclinație spre poezia culorilor și, mai cu seamă către „fabula” plastică. Primii săi dascăli nu au stăvilit cu nimic aceste porniri ale instinctului său artistic, ce s-a dezvoltat ulterior prin contactul nemijlocit cu marea falangă a poezilor, coregrafilor, dramaturgilor, filozofilor, oamenilor de teatru și plasticienilor din puzderia de grupări moderniste, ce umpleau saloanele și cafenelele Europei, de la Paris la Berlin și de la Viena la Zürich. Chagall a manifestat o deschidere excepțională către tot felul de tendințe, de la fiecare absorbind ceea ce îmbogățea propria lui personalitate și zestrea de mijloace de exprimare.

fără să vrem, asistăm de mai mulți ani la o interesantă și seducătoare orientare a plasticienilor, mă refer îndeosebi la cei români aflați astăzi la vârsta de 40—50 de ani, către genurile și tematica cu conținut fabulos-liric. Apelul la metaforă a descătușat imaginația, a îmbogățit sintaxa compozițională, a introdus în sfera artelor, **eminentamente obiective**, elemente ale discursului abstract, în care ideile-simbol îmbracă forma **parabolei**. O experiență pe care arta Orientului Extrem a cunoscut-o din vechime, unele

El a fost un sur-realist înainte ca acest curent să existe și să se definească ca atare. Și aceasta, pentru că arta sa era puternic infuzată de vis și mitologie, fabulația liberă (chiar și atunci când existau pretexte literare sau de altă natură foarte clare) fiind o cale sigură de concentrare a stărilor lirice. Stări pe care Chagall și le-a întreținut cu un aplomb cultural temeinic esafodat. Să nu uităm că printre prietenii săi de spirit și de baricade artistice s-au numărat Eluard, Max Ernst, Apollinaire, Lhote, Delaunay Breton, Stravinsky, chiar și celebrul

comisar al poporului pentru cultură și instrucțiune publică din țara sovietelor — Lunacearsky — cu care se cunoscuse la Paris și care l-a investit și pe tânărul, pe atunci, artist cu înalte responsabilități culturale în regiunea sa de bastină, Vitebsk.

Toate acestea au influențat considerabil arta lui Chagall, în sensul subordonării problemelor de stil și limbaj fondului poetic și folcloric (mai mult legendar, mitologic) al discursului plastic. Viziunea, alif de particulară, a picturii și a tuturor compozițiilor sale, executate de-a lungul unei întinse cariere artistice (mozaicuri, vitrouri, scenografii, fresce, ilustrații de carte etc.), a făcut din Chagall una dintre cele mai fascinante figuri ale artei universale a secolului al XX-lea. El a materializat, în mod sintetic și pe principii estetice și stilistice întotdeauna foarte seriose adjuocate, un fond de simțire și percepere a realului existent în mod latent și unanimizat. A intuit acel **duh al timpului**, care sălășluia în semenii săi, ca și în sine de altfel, și

l-a dezvoltat în viziuni de o incântătoare naturalitate. Un fel de joc pigmentat cu note de ironie, niciodată sarcastică, în care îi angrena pe toți. Posibil ca în această mizanscenă fabuloasă, de tip fellinian cum ar observa un teoretician al filmului (pictura și grafica lui Chagall fiind, în culoare și dinamică, foarte filmice, de altfel!), să se fi imprimat elemente ale doctrinei hassidice în care s-a format în urbia sa natală. Întregul său lirism se bazează pe asemenea extracții de mit slav și ritual iudaic.

Puțini cunosc că Chagall a fost creatorul unui corpus apreciat de gravuri, care au ca temă naratiunea și alegoria biblică. Un „scenariu”, așadar, ce conține, prin el însuși, elementele constitutive ale discursului alegoric. Artistul privește lumea — realitatea ei neapărentă! — cu ochii înțeleptului și o reprezintă cu candoarea unui copil. Ca un joc perpetuu, în care imagini și culori se succed într-un caleidoscop niciodată previzibil, dar care provoacă, ne incită la participare.

Nu-i nici un mister în versatilitatea cu care Chagall a fost cooptat în realizarea unor memorabile spectacole de balet, operă, teatru... Plafonul Operei din Paris este creația lui, zeci de catedrale, sinagogi, universități, piețe publice, săli de spectacol, spitale sînt innobilate de mîna și harul său în unice conversiuni plastice ale reveriei poetice, ce-i era atât de specifică. În ultimii ani a lucrat sub presiunea valului nestăvilit al comenzii sociale, dovadă a prestigiului pe care-l dobîndise personalitatea lui creatoare, limpezimea gândirii lui plastice, puritatea și detasarea tonifiantă a jocului său poetic. Această audiență cvasigenerală este explicată de consensul deplin ce s-a produs, la un moment dat, între sensibilitatea lui artistică, între forța sintetizatoare a viziunii plastice pe care a imaginat-o, și pulsul spiritual și sensibil al contemporanilor săi.

Un asemenea flux a acționat și în câmpul artelor noastre în ultimii ani — mai exact, după 1960 — cînd generații întregi de artiști au preluat creator, autohtonizînd în termeni semnificativi și elevați și în variate modabilități stilistice, marea lecție de visare și artă a lui Chagall.

Cornelia Antim

muzică

Paradoxuri și „non-conformisme”

Un excelent poem — prin concizie, crescendo și rafinat-ironic catharsis — este **Cîntec naiv** de Emil Brumaru. Îmi permit să îl transcriu: „Roua / se plimbă că sarpele boa // Nuiua — se plimbă cu catifeaua // Durerea / se plimbă cu mierea // Dar tu, / Cu cine te plimbi / psihi-mu?” Aceasta este întrebarea. **Cu cine?** Unii, cum era de așteptat, s-au conformat. Se plimbă cu Puterea. Chiar dacă drumurile democrației sînt cam destundate, suspensia vehiculelor lor e bună, benzina din belșug. Nuiua, mîlădiană, cură o gîm, folosește catifeaua drept țesacă, durerea își mai înnoiește și ea cite-un deget în miere. Cit despre

rouă, ea s-a cam evaporat în fierbinșea Revoluției și, vorba lui Dinescu, vezi oameni „serioși” cu cătușe la mîini și nu-ți vine să crezi. A mai rămas o categorie, destul de numeroasă, cred, cu care nu se prea plimbă nimeni. Timizii (cei rămași fără partid), tăcuții, cei care, cu talent, totuși, expun încă în Saloanele refuzatilor. Ei, cei care nu înțeleg cum competența poate fi promovată, doar prin lege. Ei, adevărații non-conformiști de gară. Arta, mai ales, are atîta nevoie. Uneori, cum se întâmplă în dialogul unei săli cu Sergiu Celibidache, dialog transcris în revista **Muzica**, nu au nici nume. 11, 13, 18, interlocuterii, deci, muzicieni, compozitori, profesori...

Un paradox, poate nu foarte greu de descifrat, al Seratelor muzicale organizate de domnul Iosif Sava, este acela al timpului. Evenimentele se consumă între **tirania timpului** („sînt un ceasornic”, declară domnia-sa grăbindu-și nu tocmai politicoasă invitații) și prea balcanica lui **risipire**. Ca unul ce prețuiește mult cuvîntul (cu forța și limitele sale) știu și ce ușor poate fi el aneantizat. Și mai știu, ca și domnul Sava, desigur, că maratonul în artă, fie că-i vorba de o expoziție, de o emisiune culturală sau de un concert, duce la „sufocarea” concurenților.

La fel de nepotrivită mi se pare ideea, preluată parcă de la fostele Concursuri pe Meserii, de-a alege, chiar din piese mai scurte, cite un fragment muzical (parte de ciclu). Ți se ia paharul de la gură înainte de-a simți aroma conținutului. Mi-am permis comparația pentru că sîntem la o serată, nu-i așa? ... Mi s-ar mai părea, de asemenea,

firese să li se mulțumească invitaților, chiar dacă sînt mai puțin cunoscuți, mai tineri, și să nu fie dojeați în public. Paternalismul, chiar cînd se vrea a fi non-conformism, nu cred că trebuie să facă parte din atribuțiile unei gazde. E un adevăr simplu acela că muzica o fac ei, instrumentiștii și compozitorii. Ce e în rest ne va spune Shakespeare...

Un al doilea paradox al Seratelor îl constituie acceptarea și refuzul în același timp al „jocului” pe terenul încă mlăștinos, ce-i drept, al politicului. Mai vechiul dialog cu Aurel Stroe este elocvent în acest sens. Ultimul, cel cu pianistul Dan Grigore și în care acesta, pe bună dreptate, se arăta indignat de violența unor evenimente pe care le știm cu toții, și-a găsit rezolvarea într-o de tot nefericită sintagmă, **„Comandamente sociale”**, i-a răspuns amabilă gazdă și și-a consultat, nu foarte discret, ceasul.

Valentin Petrulescu

t.v.

Și momentele penibile? Și!

Așadar, în revista **Convorbiri literare**, domnul Ion Cristoiu afirmă că articolele din ultima vreme ale domnului Valeriu Cristea sînt scrise „cu mult sub nivelul unor debutanți”. Chiar așa! În schimb, articolele omagiale închinare de Ion Cristoiu lui Nicolae Ceaușescu aveau, tot după opinia sa, un caracter „liberal” („justificau lucrurile ce s-ar fi putut numi liberale”). Să vezi și să nu crezi! Iată, în sfîrșit, antinomia absolută: un om care nici nu și-a pus problema dacă ar putea să aibă (sau nu) caracter — alifai remarcabil publicist, și simpatic — contemplă spectacolul unei mari conștiințe și se strimbă: puah! Să te indignezi? Să rizi? Să-l compătimești în continuare pe Ion Cristoiu, nedreptățitul zilei? Nu știu, dar am senzația că ne cam batem joc de cititori.

Îmi dau seama cit de greu l-a fost domnului Valeriu Cristea să refuze de a participa la cultul personalității, fie

și simbolic, cu un citat din Ceaușescu în cine știe ce articol, să reziste presiunilor care, cu siguranță, s-au exercitat asupra dumisale. Nu m-am născut ieri și știu — inclusiv din experiența mea, ce-i drept, nu tot atât de glorioasă ca a lui Ion Cristoiu, conducător de publicații de la douăzeci și ceva de ani și pînă azi și mîine și poimîine — am simțit, deci, cit de apăsătoare și cit de violente (rarori amenințatoare, totdeauna cu consecințe) au fost presiunile ce s-au exercitat, în această privință, asupra tuturor oamenilor de cultură cit de cit cunoscuți. Chiar asupra acelor care, asemeni lui Valeriu Cristea, nu ocupau nici un post de conducere, ci erau simplii redactori — plebea, însă plebea cu nume! Și iată, deși nu am văzut în nouă luni decît o singură dată chipul lui Valeriu Cristea pe micul ecran, iar cînd a apărut n-a rostit decît cîteva fraze, simt nevoia să spun că, dacă există, în ochii mei, un om de vocație care își păstrează, fiind dominat-sa curat ca lacrima, (și dirz!) dreptul de a opta și dreptul de a fi respectat pentru opțiunea sa, acela este Valeriu Cristea. (Firește, sînt și alții, dar eu nu scriu un articol „de sinteză”). I-am citit, după decembrie 1989, nu mai mult de opt-nouă articole și mi s-au părut de o desăvîrșită integritate morală (și excelent scrise). Este dreptul domniei-sale de a crede, nu fără rezerve de altfel, în calitățile domnului Ion Iliescu (un om cu înfățișare simpatcă, dar care, după părerea mea, nu

a dat încă destule dovezi că e în stare să facă față problemelor coplesitor de complicate ale României de azi; probabil că dorște să înfăptuiască binele; dar poate? dar se pricepe?). Chiar dacă limbajul de activist de partid al domnului Iliescu mă îndispune, chiar dacă a făcut gesturi stingace, de necrezut la un om politic cu experiența sa, nu pot cu nici un chip să trec peste opinia unui om ca Valeriu Cristea. Deci, dacă vine, pe de o parte, Valeriu Cristea, una dintre marile figuri ale spiritualității românești, și-mi explică nuanțat pentru ce trebuie să mai am răbdare, iar pe de altă parte se adună niște debili mintali și strigă în mod dezgustător: „Soarele răsare / Iliescu moare”, iar televiziunea transmite și acest moment penibil, e obligată ei să procedeze astfel, (degeaba au protestat unii alafii ai națiunii), eu cum îmi mai apăr poziția, de om care nu vrea să fie nici de partea, nici împotriva vreunui partid? Chiar trăim în continuarea epoca triumfului celuiui bestial slogan belșevic, care spune: „Cine nu e cu noi e împotriva noastră!”? De la sloganul acesta au pornit atît crimele bunului domn Stalin, cît și ale generosului caporal Adolf Hitler! De ce să uităm adevărul elementar că orice om are dreptul fie să aibă, fie să nu aibă nici o opțiune politică?

Se pare că domnul Valeriu Cristea, are o asemenea opțiune. I-o respect. Dar, iată, eu am rămas în urmă — sau,

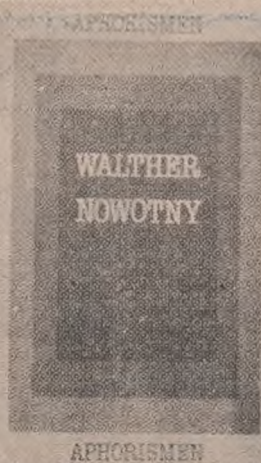
te pomenesti, am făcut un pas înainte — iar opțiunea mea este chiar Valeriu Cristea. Încerc să-i înțeleg, cu bună credință, și pe cei simpatizanți de din-sul, și pe cei ce le sînt, în politică, adversari. (Nu și pe cei care manevrează debili mintali?). Probabil că, totuși, am rămas în urmă, dar — repet — „alesul” meu (prezumiiv) nu e seful nici unui partid, ci omul de caracter numit Valeriu Cristea.

...Să adaug că vorbele repezi pe care i le-a adresat, într-un articol, domnul Valeriu Cristea, kolegei noastre, doamnă Monica Lovinescu, m-au mirat. (Să fie limpede: nu erau mojiici, ci expresia unei mîhniri?). Mirarea mea e aceea a unui om care nu ascultă posturi străine de radio, deci e probabil că nu ar trebui să scrie aceste cîteva rînduri finale. Dar certurile între oamenii de valoare sînt, totdeauna, un spectacol neplăcut. Inevitabil, val, dar neplăcut. Ei, vorba vechiului nostru prieten Mircea Iorgulescu, să trecem... Și să le citim cărțile: ale lui Valeriu Cristea, ale lui Mircea Iorgulescu și — sper, cit de curînd, manuscrisul se află în lucru, la mine, ca lector de editură — ale Monicăi Lovinescu.

Florin Măgurel

WALTHER NOWOTNY

Aforisme

Un făcător de aforisme (ein Aphoristiker) este un autor care nu a scris mai multe romane, spune autorul austriac la pagina 15 a ultimei sale cărți, apărută la Editura „Carinthia” a Universității din Klagenfurt, în anul 1989, enunțând astfel unul dintre principiile scrisului contemporan modern. Un principiu care, de altfel, este al scrișului în general, căci vizează tocmai întrebarea esențială a necesității expresiei, la care se referă și Rilke și pe care Emil Cioran o dezvoltă încă în „Pe culmile disperării”: „De ce nu putem rămâne închiși în noi înșine? De ce umblăm după expresie, și după formă, încercând să ne golim de conținuturi și să sistematizăm un proces haotic și rebel?... A fi plin de tine însuși, nu în sens de orgoliu, ci de bogăție, a fi chinat de o infinitate internă și de o tensiune externă, înseamnă a trăi cu atita intensitate încât simți cum mori din cauza vieții... Sînt prea puțini aceia care pot suporta astfel de experiențe pînă la sfîrșit... Sînt trăiri și obsesii cu care nu se poate viețui. Nu este atunci o salvare în a le mărturisii?”

În acest sens sună și postfața autorului volumului de față: „În scurttimea expresiei stă cel mai adesea un șir de experiențe. Și aforismele mele au în

spatele lor o astfel de geneză. Ele conțin actualitatea modalității de gîndire a cititorului, fără să caute aprobarea acestuia. Interpretările deficitare sînt nedorite, dar nu sînt excluse. Pentru că nu am vrut să smulg sub presiune nici o aprobare, am renunțat la prezentarea scrisă a unui gînditor. Propozițiile mele poartă rodul anilor și acesta este cel mai important argument în favoarea trecerii probei lor de valoare. Ceea ce vreau să subliniez e că acestea nu vizează nici o persoană, ci numai situații sau întimplări semnificative. Pentru rotunjirea scurtei mele biografii literare, o formulare a lui Horst Drescher, unul care trăiește în R.D.G., autor îndrăgît de mine: «Măsura în care sînt cunoscut nu este foarte mare; sînt doar cîțiva care vorbesc de mine ca de un **tip secret!** Pe lîngă asta, mai sînt cîțiva care se străduiesc ca lucrurile să rămînă la fel».

Nimic mai mult, la sfîrșitul celor 3—400 de aforisme în care autorul își concentrează experiența celor șazeci de ani de viață, cu înțelepciune, umor și chiar autoironie, pe nu mai mult de cincizeci de pagini. El face parte din acea categorie de autori zgîrciți cu ei înșiși dar generoși și plini de respect față de cititori. În anul 1987, revista de literatură și științe literare „Fidibus”

l-a dedicat ultimul său caiet, publicîndu-l o carte de 47 de pagini, toț de aforisme, apărută în format mare, cu un cuvînt înainte de Werner Schneyder și cu o postfață de Bogdan Pogacnik.

Walther Howotny a debutat editorial cu o carte de poezii traduse în românește, în urmă cu vreo douăzeci de ani, apărută în România. Dinamicul și merituosul organizator al congreselor internaționale ale scriitorilor din Fresach și președintele Uniunii scriitorilor din Carinthia și al filialei P.E.N.-Clubului din aceeași provincie nu este doar un renumit poet și dramaturg obsedat de adevăr și sinceritate, ce se autopersiflează, ci și un autor convins de originalitatea și caracterul provocator al întrebărilor și răspunsurilor sale. El scrie despre tot ceea ce e valoare în lumea noastră sau ceea ce o amenință cu distrugerea, punînd la îndoială, în stilul său caracteristic, faptele reprezentanților puterii, ca și ale supușilor acestora, pe drept. De la problema poluării la efemeritatea puterii — ca și a vieții omenesti — pînă la problemele culturii și artei — ale societății umane în genere — el e preocupat de tot ceea ce poate să facă interesant și indispensabil rolul artistului în societatea contempo-

rană. Este aproape imposibil să redai într-o cronică sau recenzie tonul critic și în același timp subiectiv-literar al aforismelor sale.

Textele, pline de un bogat umor, spus-mos, încearcă să atragă atenția cititorului asupra inumanului sau subumanului din noi ori a lipsei noastre de adevărate situații prin care toți dacă nu am trecut am putea trece. Faptele vieții sînt, astfel, meditate ca exemple demascatoare. Doar un exemplu: „Noi avem o democrație. Cine nu crede asta, este nedemocrat”. Sau: „În anul 2000, oamenii vor avea mai mult timp pentru cultură. Dacă vom mai avea cultură”. Ori: „Fiecare guvern nou e anunțat ca un tren expres. Primul ministru este locomotivă, ministerele de resort sînt vagoanele. Pentru cultură cel mai adesea e rezervat vagonul de dormit.” Și: „Cît timp avem dușmani, ne mai putem gîndi la viitor”.

O carte concentrată, plină de înțelepciune și de umor, pe care cititorul român sînt convins că ar gusta-o cu multă plăcere. Un aviz editorilor care se plîng, în discuții televizate, ba că nu au hîrtie, ba că nu au copyright-uri, ba nici traducători.

Matei Gavril

RYSZARD KAPUSCINSKI

ÎMPĂRĂTUL

TRONUL (18)

T.:
Ce minunată este viața internațională! Este suficient să amintim de vizitele noastre, de aeroporturi, de ceremonii de sosire, de înmînări de flori, de îmbrățișări, orchestre, fiecare clipă fiind slefuită de protocol, iar mai departe — limuzine, recepții, toasturi scrise și traduse, gale și strălucire, laude, convorbiri intime, teme mondiale, etichetă, lux, cadouri, apartamente, pînă la urmă oboseală, sigur că da, după o zi de oboseală, dar cît de impunătoare și relaxantă, cît de elegantă și onorabilă, cît de distinșă și demnă, cît — în tocmăi — de internațională! Iar a doua zi — vizite, mingierii de copii, primiri de daruri, febrilitate, program, încordare, dar plăcută, înălțătoare, care te eliberează pentru moment de necazurile de la palat, înlătură grijile imperiale, petițiile, cotele, permițînd să uiți de atențate, cu toate că binevoitorul stăpîn, curtat de gazde și luminat de blîzuri, întreba întotdeauna de telegramele cu știri din împărăție: ce se întîmplă cu bugetul, care e situația în armată, despre atmosfera în rîndul studenților.

La aceste splendori internaționale participam pînă și eu care eram în suită abia a zecea spîță, din rangul opt, de nivel nouă. Îți atrag atenția, prietene, că stăpînul nostru avea o plăcere deosebită de a efectua călătoria în străinătate. Deja în anul 1924, fiind primul monarh din istoria noastră care a părăsit granițele împărăției, milostivul stăpîn a onorat cu vizita sa țările Europei. Era în aceasta o slăbiciune familială de a vizita, moștenită de la tatăl său, răposatul prinț Makonen, trimis de citeva ori în străinătate de împăratul Menelik, pentru a pertracta cu guvernul altor state. Adăug că stăpînul nostru nu a pierdut niciodată această slăbiciune, ba chiar împotriva stării obișnuite de lucruri, cînd la bătrînete oamenii stau cu mai mare plăcere acasă, neobositul stăpîn, pe măsură ce anii treceau, călătorea tot mai mult, vizita, vizita țările cele mai îndepărtate, pierzîndu-se în asemenea grad în aceste peregrinări că jurnaliștii malițioși din presa străină îl denumeau un ambasador itinerant al propriului guvern și îl întrebau cînd intenționează să își viziteze propria împărăție! Dar este, totodată, momentul potri-

vit, prietene, ca împreună să ne exprimăm regretele noastre pentru inadecvența, ba chiar nemulțumirea ziarelor străine, care în loc să se orienteze spre apropiere, înțelegere, au fost gata, prin orice viclenie și cu o plăcere extraordinară, să se amestece în treburile interne. Reflectez acum de ce venerabilul stăpîn, cu toate că anii îl apăsuu greu pe umeri, tot mai des și mai des călătorea și vizita. De toate acestea e vinovată acea vanitoasă rebeliune a fraților Neway, care a dărîmat pentru totdeauna liniștea blindă a împărăției, semnalînd fără răspundere și fără nici un dumnezeu răminerea în urmă și înapoierea acesteia. Cîțiva jurnaliști de care aminteam au surprins imediat aceasta și l-au ponegriț pe stăpînul nostru. Iar studenții au dat de publicațiile acestea, le-au citit, cu toate că nu se știe cum au ajuns să facă aceasta, cîci milostivul nost u stăpîn interzise în mod absolut importul oricărui calomni — și-au început criticile, intervențiile, discuțiile despre înapoiere, despre dezvoltare. Stăpînul nostru a simțit singur spiritul vremurilor și la scurt timp după rebeliunea aceea singeroasă și rusinoasă pentru împărăție a ordonat dezvoltarea totală. Ordonînd aceasta, nu mai avea altă ieșire, decît să înceapă peregrinări din capitală în capitală în căutare de ajutor, de credite și de capitaluri, căci împărăția noastră era desculță, rahitică, goală-goluță. Și aici stăpînul nostru și-a dovedit superioritatea asupra studenților, arătîndu-le că se poate dezvolta fără reforme. Dar cum e posibil, mă întreb, prietene? Asta, în felul următor. Dacă obții capital străin pentru a construi o fabrică, nici o reformă nu mai este necesară. Și așa — stăpînul nostru nu a admis nici o reformă, iar fabrici s-au înălțat, s-a construit, deci a asigurată dezvoltarea. E suficient să vii din centru spre Debre Zeit, stau una lîngă alta, moderne, automatizate! Dar acum, cînd venerabilul stăpîn, părăsit de toată lumea, și-a dat sfîrșitul, pot recunoaște că aveam și eu gîndurile mele pe tema călătoriilor împărătești, a vizitelor. Stăpînul nostru vedea lucrurile mai profund și mai penetrant decît oricare dintre noi. Și privind astfel, a înțeles că ceva se termină, că este prea bătrîn pentru a mai opri avansa care venea. Tot mai bătrîn și nepuțincios. Obosit, epuizat. Avea tot mai multă nevoie de a se elibera, de a fi lăsat în pace. Iar vizitele acestea erau salvarea lui; putea respira, se reconforta. Putea pentru moment să nu mai citească denunțuri, să nu mai audă urletele manifestanților și focurile de armă ale poliției, putea să nu mai vadă pentru moment chipurile lîngăilor și preamăritorilor. Nu mai trebuia măcar și pentru o zi să re-

zolve nesoluționabilul, să repare ireparabilul, să însănătoșască nevindecabilul. În acele țări îndepărtate nimeni nu complota împotriva lui, nimeni nu ascutea cutitele. Nu trebuia să spinzure pe nimeni. Putea să se culce liniștit, știînd că se va scula viu, putea să se așeze față în față cu președintele amic să discute ca doi oameni. Asta era, prietene, viața internațională de care te rog să-mi dai voie să fiu încîntat. Oare fără aceasta greutatea stăpînirii ar mai fi azi suportabilă? Și unde să mai caute omul pînă la urmă recunoștință și înțelegere, dacă nu în lumea îndepărtată, în țări străine, în timpul acelor convorbiri intime cu alți conducători, care la durerea noastră răspund cu o altă durere de compătimire, căci și ei au greutăți și necazuri similare. Dar toate lucrurile nu erau așa cum vi le descriu. Căci dacă am ajuns la un asemenea grad de sinceritate, să recunoaștem atunci că în ultimii ani de stăpînire ai conducătorului nostru succesele erau tot mai mici, necazurile tot mai multe. Și cu toate măsurile luate, succesele monarhice nu apăreau, și cum să te justifice în lumea de azi fără să repurtezi succese? Fără îndoială că le poți fabrica, le poți dubla, le poți mistifica, dar se ridică imediat denigratorii calomniîndu-te. Și se crease o asemenea perversitate și mîgărie, că mai degrabă erau crezuți rebelii decît declarațiile tronului. Și atunci proainaltul stăpîn prefera să plece în străinătate, căci pronunțîndu-se acolo, calmînd spiritele, recomandînd dezvoltarea, îndrumîndu-i pe frații președinți pe calea cea bună, exprimîndu-și grija și preocuparea față de soarta omenirii, se salva pe de o parte în fața greutăților din țară, care îl chinuiau, și dobindea, pe de altă parte, o recompensă izbăvitoare sub forma unor înalte splendori și laude binevoitoare adresate de unele guverne și curți. Nu trebuie uitat niciodată că stăpînul nostru, în ciuda greutăților și a lungii sale vieți, chiar și în momentele de mare încercare și de dezgust, n-a încetat niciodată lupta și cu toată această oboseală și nevoie de recunoaștere nu s-a gîndit nici o clipă să abdice de la tron, dimpotrivă, pe măsură ce contradicțiile sporau și opoziția creștea, respecta cu mai mare strictete orele militare-polițieniste, în timpul cărora întrea trîncicia împărăției și introducea ordinea necesară.

B. II.:
Subliniez mai întîi că stăpînul nostru, fiind cea mai înaltă personalitate a împărăției, era situat deasupra justiției — căci el însuși constituia sursa de drept și nu era supus normelor și hotărîrilor de acest fel — era cel mai înalt din tot ce exista, din ceea ce-Dumnezeu și oamenii făcuseră, deci și comandantul suprem al armatei și supracomandantul poliției. Din ambele funcții rezulta obligația de a deosebiți importanța privind controlul atent al acestor instituții, mai ales că evenimentele din decembrie au făcut dovada unor dezordini condamnabile, insubordonări insultătoare, chiar a unei trădări profanatoare, care se culbăriseră în rîndurile gării imperiale și ale poliției. Noroc însă că generalii de armată în aceste cazuri neașteptate de încercări au dovedit

loialitatea lor, facilitîndu-i împăratului o întoarcere demnă la palat, cu toate că a fost dureroasă, dar salvîndu-i stăpînului nostru tronul au început să-l copleșească pe milostivul de el cu cereri de a fi răsplățiți pentru acest serviciu. O asemenea nimicnicie domnea în armată că aceasta își calcula loialitatea în bani, ba chiar aștepta ca darnicul stăpîn din proprie inițiativă să le umple tot mai mult buzunarele, uitînd că privilegiile corup, iar corupția pătează onoarea uniformei. Această vanitate și tupeu al generalilor de armată s-a răspîndit și printre comandanții de poliție, care doreau și ei să ajungă corupți, cu tot felul de privilegii, răsplățiți și cu buzunarele pline de bani. Și asta pentru că, vîzînd slăbiciunile tot mai mari ale palatului, au dedus cu dibăcie că monarhul nostru va avea acum o tot mai mare nevoie de ei și că pînă la urmă ei vor constitui singura cheazăsie, cea mai sigură, a puterii autoritare în momentele cele mai critice. Atunci a trebuit vigilentul stăpîn să introducă ora militară-polițienească în timpul căreia arăda înalților ofițeri bogate favoruri și lovedea grija ce o poartă față de starea acestor instituții, asigurîndu-le stabilitatea internă, atît de blagoslovite de popor. Și așa, cu ajutorul milostivului stăpîn, generalii amintiți și-au aranjat bine viața, încît în împărăția noastră, în care trăiau 30 de milioane de agricultori și numai o sută de mii de soldați și polițiști, agriculturii i se aloca un procent din bugetul statului, iar armatei și poliției 40 de procente. Din această cauză studenții au avut un nou motiv de a face în zadar pe desțepții, de a ponegri. Era just oare? Stăpînul nostru crease doar primul în istoria țării o armată regulată, plătită dintr-o singură casă, cea a împărăției. Înainte funcționa doar armata ce se stringea numai la mobilizările generale și care, chemată, venea din toate colțurile împărăției pe cîmpul de luptă, devastînd pe drum tot ce putea, prădînd satele întîlnite în cale, decimîndu-i pe țărani, injunghînd animalele. După asemenea expediții — și erau cu nemiluita — monarhia arăta ca un cîmp de luptă teist, o ruină ce nu se mai putea pune niciodată pe picioare. În schimb, venerabilul stăpîn a înfierat jaful, a interzis declararea mobilizărilor generale, incredîndu-și englezilor misiunea de a forma o armată regulată, lucru care s-a înfăptuit după alungarea italienilor. Distinsul monarh era încîntat de armata sa, urmarea cu plăcere parader militare și cu drag îmbrăca uniforma de mareșal imperial impodobită cu șiruri colorate, cu ordine și medalii. Însă demnitatea lui imperială nu-i permitea să intre prea în detaliu în amănuntele vieții de cazarmă și să cerceteze starea soldatului de rînd și a ofițerilor inferiori, iar mașina de la palat care citea cifrurile militare în mod vizibil nu funcționa cum trebuia, astfel încît, în timp, împăratul nu știa ce se întîmplă în afara zidurilor diziviei, ceea ce — cu regret — ulterior s-a răzbuhat în mod fatal asupra soartei tronului și a împărăției.

Versiune românească de Nicolae Mares

POEȚI DIN ISRAEL

ORTSION BARTANA

Un loc splendid

Mănâncă și dorm și scriu, dar numai în poezii sint poet. Respect legile și plătesc impozite, dar numai în poezii sint poet. Mă grăbesc să plec și, de obicei, nu mă mai întorc, dar numai în poezii sint poet. Dacă mi-ar rupe cineva pantalonii, m-aș simți stinjenit. Firește dacă mi-ar sfișia carnea, m-ar dura. Dar ruperea acestei hirtii n-ar putea să mă doară.

Poți sparge capul cuiva, fi poți face zob fața, dar o față poate fi lipită la loc — poate fi refăcută după ce-a fost făcută bucați.

Stele.
Oameni.
Aer.
Poezia nu poate fi atinsă.

O vezi, o citești, e aici — „Am prins-o“, îți zici.

Nu, amice, nu! E numai acolo. În același loc splendid, unde scriu poezii.

SANDU DAVID

Trecutul

Trecutul nu se lasă uitat. Se păstrează în lapte de var stins în celulele creierului, pentru a fi expus în muzeul amintirilor.

Muzeu deschis în zilele de sărbătoare și-n orele grele-ale nopții. Pe ruinele trecutului au crescut ierburi sălbatice. Aici mi-am pierdut eu singurătatea și clipele timpului. În nopți fără număr am visat pe ruinele-acestea, am visat cu lacrimi.

Trecutul e o vină prin care curge poezia și umple cu florile zorilor glastrele negre.

Cîntecul ciocîrliei

Cîntecul ciocîrliei se revărsă din gîtlejul unei viori vechi din degelele unui țigan într-o circiumă ticsită de oameni.

Aici — eu, devenit altcineva, ascult. Imagini din tinerețe. Tristețe. Cîntecul vechi, vinul vechi fierb amindouă limba ia foc.

Pe undele cîntecului plutesc îndărăt. Timpul — mare furtunoasă — te zgîlție tandru, ca pe-o frunză în vînt. Nu-ți găsești odihnă, ca gîndul, ca dorul.

Cîntă, țigane, eu te ascult, căutîndu-mi trecutul în cîntecul de demult.

Cîntă, țigane, un cîntec tremurător, cîntecul ciocîrliei cîntecul tinereții plecate în zbor!

Ziua de naștere

Șaizeci de ani și încă doi. O plapumă grea, pentru iarna ce se lasă peste livada încolțită a vieții.

Poezia încă mai curge; versul din ce în ce mai concentrat

— Au un suc diluat nici butoaie cu vorbe.

Șaizeci de ani și încă doi. Viața-i ca o livadă cu poteci incurcate și-adînci, — Timpul, nu banii contează. Timpul, suprema răsplată.

Privirea încă întoarsă spre sine și încă îndreptată spre lume. Aș fi vrut să absorb, fără nici o opreliște, fiiece crîmpei din ceea ce-i bine. Răul îmi încețoșă ochii.

Șaizeci de ani și încă doi, ca un vis. Un spital pentru bolile vieții terestre.

poți spune întregul amar, dar eu n-am spus încă nimic!

Prea mult fum. Țigări, o jalnică tuse galbenă. Prea multe amintiri, prea puțină prietenie simplă în stare să vindece rănilile zilei.

Șaizeci de ani și încă doi în temnița pieptului. Inima-i privirea ce se înalță în zbor cum se-nalță speranța din noi.

În românește de Petre Solomon

POEȚI UCRAINIENI

DMATRO PAVLECIKO

*

* *

În jurul unei bisericuțe vechi
Frîn coșulețe pasca se desfășoară,
Iar cerșetorii orbi și muți și-olgi
Spre cerul bun înalță rugi deodată.

Părohu-n straie scumpe îmbrăcat
Sfințește mîndru pască după pască
Și în aghiazma clară rînd pe rînd
Încep mîini ciunge să se ogîndească.

Neaeroiciții-n zdrențe-nfofoliți
Cer milă domnului pe îndelețe:
— De unde au venit? — Pe mama-nireb...
— De la război ei s-au întors, băiete...

Hristos a învia! — Și gospodinele
Pornesc spre case-n sine împăcaie,
Iar cerșetorii de cîntat se-oprese
Cînd simt că li-s desagi plini de toate.

Se-așază fiecare pe-un mormînt
Și-nfulecă pomenile primite,
Apoi își iau de pe-obosite cruci
Desagii goi și cirjele-odihnite.

Ologii-ntruna drumurile bat
Și-n urma lor doar urme strîmbate lasă...
— Dar încotro se duc? — Pe mama-nireb...
— Nu știu nici unde merg, nici ce-i apasă...

ANATOLI PERERVA

Casa mea

Cu ploile mă-mbăt și cred din leagăn în izvoare,
Măsor cărarea vieții cu tulpina grîului
Și ochii-mi port doar doar zborul cocostîrcului
Cînd toamna zboară către țări aflate mai sub soare
Și primăvara se întoarce iar la cuibul lui.

Căsuța mea-i zidită toată numai din iubire...
Pereții-s stepole. Și plopii-i țîn de-acoperiș.
Și toată-i zugrăvită doar cu alb de nemurire.

Nu poate nimenea să-i treacă pragul pe furis,
Deși-s deschise toate ușile de la zidire...

În sufletu-mi copilăria mai sălășluiește.
Un vișin am sub geam, Deasupra porți-un măr

Ducîndu-mi fiu-n stepă, casa nu îmbătrînește,
Iubind izvoarele, fîntînile întineresc.

VASIL HOLOBORODIKO

Potcoava

Potcoava-i pe pămînt,
Dar unde-i calul
Calul galopează pe sub pămînt
Și el este calul pe care-l călărăște
Frațele meu cei mai mic din Azov

Bătețele lipeste-ți urechea de pămînt
Și vei auzi cum plînge
Mama mea
Mama vișinilor și cartofilor
Mama răzușii și vitelului
Și mai ales cum plînge viața
Deasupra hăului nopții

Peste gardul toamnei împletit din anii duși
O vacă cu ochi triști mai scrubează cine știe ce
Paiște
Și cu nostalgie-și amintește
Cînd zilnic umplea donița nopții
Cu laptele zilei

VOLODEMER BAZILEVSKI

Pe stadion

(FRAGMENT)

Trăiește singur cuc.
Nu iubește pe nimeni. Nu are nici un prieten.
Soția l-a părăsit definitiv.
Bucuria altuia, cumplit îl mai torturează.
Se îmbolnăvește de invidie și se face bine
Numai cînd ceasul rău dă peste semenii săi.
Nu crede în nimeni. Nici în sine însuși!

În totul vede numai minciuna și violența.
Cînd se duce în vizită la cineva, îi crapă firea
Împroșcîndu-i cu sajivă, tuturor le demonstrează,
Cine este el.
Ura îl iluminează. Și îl face om.
E daktonist nevindecabil. Și-a frînt gîtul,
Cazînd pe aluacșul cuiorii negre...

MIKOLA SOM

Literatură

Acesta-i cineva. Acela-i un nimic.
Acesta serie complicat. Acela simplu serie.
Și asta-i scris cu har. Și aia-i scrisă rău.
Dar despre cum să scriem, cine scrie?

Poeților, nu intrați la lei în groapă!
Doar voi sinteți aleșii sorții. Și aleșii...
și nu uitați: precum microbii-n apă,
Și-n viață cresc și se-nmulțesc Dantesii...

Dar ce-i talentul? Soartă?
De unde izvorăște ca un riu maculatura?
De muze robii nu au parte?
De viața-i luptă, ce-i literatura?!

LINA KOSTENKO

*

* *

Încă ieri am fost înaltă cît un turn.
Gata, gata — și era s-ating zenitul.
M-e cuprins un foc imens. M-am prăbușit.
Piatra ce-a rămas nu-i una cu granitul.

Și credința-i o ruină pe ruini!
Sub cenușa-i tristă zace drumul mare.
Și prietenii îngîndurați dispar.
Și cuvîntul semănat nu mai răsare.

O căsuță-n locu-acela-am înălțat.
Ceru-albastru îi va fi de-acuma scutul.
Cea mai mare-nțelepciune este ca-n
Viață totul să începem cu-nceputul!

În românește de Ștefan Tcaciuc

moda, altfel

„Window shopping“

În orașul ingerilor nu există numai Hollywood. Există multe, pentru toți. Există și Venice, plajă la Pacific, a cărei traducere fidelă în limba română ar fi „mare-i grădina lui Dumnezeu și mulți nebuni sint în ea“. Există și Malibu, tot plajă la Pacific, cu o ripă pitorească pe care sint cocotate vellele actorilor care au depășit în renume stelele de pe cer; aici își talmăcesc și-și răstălmăcesc întimplările de viață Shirley Mac Laine, care fi-

ind proprietara cîtova vile prin toate regiunile selecte ale Statelor Unite, luptă cu abnegație pentru egalitate între oameni și pentru desființarea mizeriei sociale, neînțeleasă, probabil, că nu toți oamenii vor să aibă atîtea proprietăți, că nu toți oamenii vor să-și povestească sau să-și explice experiențele erotice și că nu toți oamenii vor ca într-o altă viață să fi fost iubiiții mamelor, amanții copiilor, ciinii sau pisicii, etc. Există și Beverley Hills, unde și iarba miroase a parfumuri ce se află în mari competiții olfactive, Giorgio Armani, Calvin Klein, Oscar de la Renta, Chanel, Nina Ricci, Pamela Picasso sau „Cine-i mai tare?“. În Beverley Hills, din orașul ingerilor există cea mai scumpă stradă din lume (zie gurile rele), Rodeo Drive. Californienii au inventat o sintagmă care exprimă un minunat fel de a țirgui: window shopping. Tîrguiești cu privirea, te amuzi sau suferi privind vitrinele. Vînzătorii din magazinele elegan-

te ce se derulează pe Rodeo Drive știu asta și sint plini de sollicitudine. Din lipsă de ocupație (nu cumpără nimeni) sint mai mult decît politicoși. După ce le răscolești rafturile și le spu „Adio și n-am cuvînte!“ îți mulțumesc că le-ai onorat, cu prezența, magazinul luxos și te roagă să mai ai amabilitatea să-i mai vizitezi. Încercînd o sinteză se poate spune că la mașini moda americană se numește japoneză iar la vestimentar — italiană. Vitrinele din care se țirguiește cu privirea au cerut, cît a fost lungă vară fierbinte, ca ținuta romantică să fie intensă (Romantic intensities that last and last), în deplină armonie cu Toyota, Mazda și... Gravitatea fenomenului Cartier e subliniată de polițiștii uriași, pomadați și înarmați pînă în dinți, care cu ochii în patru și brațele vinjoase, păzesc niște animăluțe minuscule, de pus pe inimă, pe lobul urechii, pe inelar, după preferință și după greutatea pungii, tigri,

leopardzi, lei, mîșe, și căței, căprițe și elefanți din aur, platină, diamante, rubine, safire și smaragde. E grozav să te plimbi pe Rodeo Drive! Nu te împinge nimeni, nu se grăbește nimeni, nu se vede nici un bilet de autobuz aruncat pe trotuar, e imposibil să găsești o monedă sau un muc de țigară. Și miroase a Carolina Herrera, din sticlucă cu același nume și cutie îmbulinită. Și a apă sălbatică în care s-a scaldat Dior. Iar seara, la TV, le vezi pe cele trei femei, femeile care chealuiesc cel mai mult în lume, sint filmate pe Rodeo Drive — pe unde ai fost și tu, cumpără de unde ai fost și tu ca să te uii și uite așa... parcă te simți și tu în rîndul lumii.

Corina Cristea

TULIO FEBRES CORDERO

VENEZUELA

Rigla tâmplarului

Tulio Febres Cordero, acest patriarh al povestirilor venezuelene s-a născut la Merida în anul 1860 și a murit în același oraș în 1938. A fost profesor universitar timp de douăzeci și cinci de ani. Afară de munca sa la catedră, Febres Cordero a dus la bun sfârșit o fecundă producție literară și ziaristică. Operele sale principale sînt: **DON QUIJOTE ÎN AMERICA ȘI TRADIȚII ȘI LEGENDE**, afară de un mare număr de povestiri. Marele istoric literar Mariano Picon Salas, compatriot al său, spune despre Febres: „A povestit în simplă și plăcută proză istoria, epica și moravurile din Venezuela și din regiunea andină, încă din perioada indigenă pînă la jumătatea secolului XIX. Tradiția, monografia istorică, și povestirea, ce se pot adresa tuturor, i-au servit acestui scop.

În ultimii ani era cunoscut ca un bătrîn patriarh, care știa să povestească istorioare plăcute, mulțumind pe toată lumea.

Este vorba de rigla tâmplarului care înmănușată de faptul de a fi fost singurul instrument pe care tâmplarul îl scotea în evidență ca emblemă a meseriei lui, și plină de orgoliu din această cauză, privea totdeauna chiorș la celelalte unelte. Acestea, tulburate de gelozie și invidioase de favoarea de care se bucura rigla, s-au sfătuit în mod secret cum să se răzbune de jignirea de care aveau parte; și într-o bună zi, se pare că după toate aparențele era duminică, cînd favorita nu ieșise la plimbare ca de obicei, toate uneltele s-au adunat într-un autentic miting, au criticat rigla și apoi, prin urale, au proclamat egalitatea și au pus tâmplăria într-o mare încurcătură.

Pericolul care pîndea rigla era de proporții; bechia o amenința cu dinții ei ascuțiți, ciocanul scotea scînteii, securea urla și, în sfîrșit, acel popor întreg de tesle, dâlți, rindele, fierăstraie, cule, pene, țaruși, etc., fierbeau vindicativ pe seama nefericitei rigle. Numai compasul și echerul păstrau tăcere și arătau o notă de cumpătate. În ce privește restul uneltelor, pînă și oala de clei luase istoria asta în serios.

Rigla, văzîndu-se umilită într-un mod atît de sălbatic și dorind oricum să oprească acel avînt violent și neașteptat al uneltelor, dintr-o săritură se urcă pe tejgheaua din atelier și se pronunță în acești termeni:

— Colegi, mărturișiți-vă supărarea voastră dar cu mult calm pentru ca vorbind rațional să ne putem totuși înțelege. Luați notă, vă rog, că eu sînt rigla și că fără prietenia mea nu ați putea lucra decît în cea mai cumplită dezordine. Acesta este temeiul superiorității mele!

— Fugi de aici! — strigă ciocanul care plin de nervi se urcă și el pe tej-

ghea — iar în ceea ce privește înțietatea, nu cedez nimănui victoria! Sînt un instrument de origine mitologică; eu am deschis creierul lui Jupiter pe unde s-a născut Minerva. Eu lucrez în toate atelierile de fierari, pantofari, zidari, tipografi, argintari, sculptori și în general toți meseriașii mă întrebă înțea în tot locul. În lucrările cele mai grele eu sînt acela care lovesc întotdeauna, acolo unde trebuie! (Aplauze prelungite). Am puterea de a face și desface, pentru că dacă intimplător bat un cui într-o parte, de cealaltă parte tot eu sînt acela care pot să-l scot. Cine mă întrece?... Nimeni. Îmi

asum, așadar, primul loc în tâmplărie și onoarea pe care în zadar caută să nu și-o piardă această panglicuță de lemn, rahitică și infatuată, ce tocmai a terminat de vorbit.

— Trăiască ciocanul! Cer, și eu cuvîntul pentru a-mi face cunoscute titlurile mele, ca fiind ruda sa cea mai apropiată — strigă maiul, plin de orgoliu și de autosatisfacție.

— Jos ciocanul! Afară cu uzurpatorul! Eu sînt instrumentul liber — miria printre dinții ei enormi beschia.

Grupul de fierăstraie își puseseră dinții în stare de război și strînseseră rîndurile. Cleștele își întredeschise fălcile goale apoi le închise cu un zgomot asurzitor. Apoi spuse:

— Ciocanul este un fariseu! A bătut într-o cruce, în cuie, pe cel mai onorabil fiu al celui mai celebru tâmplar. Tâmplăria, se știe, reamintește pagina ei biblică. Cleștele văzînd reacția celorlalți continuă: Eu, eu am fost acela care într-o clipă fericită, l-am desprins din cuie pe divinul Fiul al lui Iosif de pe lemnul crucii. Onorați-mă, așadar, cu respect pentru această faptă glorioasă.

— Slavă cleștelui! Să trăiască cleștele! Jos cu trădătorul — vocifera aceea gloată de țîșuri și dinți.

Dorința de a se răzbuna pe riglă

dădu naștere la exagerarea meritelor, și, ca atare, nici un instrument nu doorea să cedeze victoria în înversunata luptă. Aluzia la spiritul creștin al cleștelui liniștise puțin sufletele aprinse, conjunctură de care profită talentatul compas și se urcă pe tejgheaua devenită tribună pentru ca să se adreseze ciudatului auditoriu.

— Atît de slab și de mic cum sînt trebuie să vă spun că ar trebui să tăceți cu toții și să vă ascundeți în gaură de șarpe! Aici, oricît v-ar supăra, considerăm și vom considera drept șef rigla, echerul cît și pe mine, care, cu toate că sîntem trei persoane diferite, reprezentăm o singură și adevărată măsură. Zilnic, înainte de a bate un cui, a tăia cu fierăstrăul sau a face orice altă operație sîntem cei care îndrumăm pașii voștri, arătîndu-vă linia de conduiță pe care trebuie s-o urmați.

— În acest caz, eu sînt adevăratul șef — țipă creionul cu un glăscior de soprana. Cu toții sînteți supuși ai liniei și ai măsurii; și, înțelegeți-o bine, lucrul acesta îl reprezentăm noi. Vă rog să fie liniște și fiecare dintre voi să treacă la postul său, instrumente ticăloșite în forță brută ce sînteți!

Zgomot sinistru. Deodată localul este cuprins de o zguduitură puternică; se răstoarnă tejgheaua azvîrlînd pe jos perii, burghie, dâlți și tot ce se găsea pe ea, inclusiv triumviratul ce căuta să-l impună pe ultimul orator; cleiul se vărsă și în aer plutî teroarea panicii, chiar și printre țepenele și chibzuitele lemne, ce umpleau colțurile atelierului. Barda trufeșă și neîmblinzită se manifestase cu întreaga sa uriciune de caracter și agitînd în aer înspăimîntătoarea lamă tăioasă, țipă cu voce de tunet:

— Ce înseamnă bătaia asta de joc? Trebuie să suport imposibil o asemenea insolență? Nu; mă aflu aici cu întreaga mea vitejie, pentru a fă face să înțelegeți că, grație forței pe care o am, vă guvernez pe toți. Ce linii, ce măsură și alte bazaconii? Eu sînt instrumentul primordial. Eu tai pădurile și vă dau astfel șansa să puteți munci. Nimeni nu mi se poate opune. Sînt sălbatecă, dar atotputernică; în mîinile lui Atila am făcut să se cutremure pămîntul, și chiar mult înainte, de pe vremea lui Hercule, simbolizam dominația lumii.

La acest punct critic cînd zarva ajunsese la culme, se prezentă brusc tâmplarul, care din afara ușii auzise toate aceste altercații.

— Socoteala este simplă, deoarece acolo unde comandă căpitanul, marinații trebuie să se supună — spusese acesta intrînd, și apoi, arătînd tuturor uneltelor brațul său puternic, exclamă: Acesta este cel mai important instrument al atelierului. Să strigăm cu toții Mare e Dumnezeu!

S-a auzit atunci o voce clară și simpatcă, care pornise de pe podea:

— Eu, dacă îmi permiteți să vorbesc — spusese rigla — acest atît de puternic instrument tot mie mi se supune a tunci cînd muncește.

Tâmplarul dădu atenție acestor vorbe, și dîndu-și seama că rigla avea multă dreptate, o ridică de pe jos, cu gesturi de mare dragoste, și înălțînd-o în sus și plîmbînd-o prin întreg atelierul, făcu ca toate uneltele pe rînd să o recunoască drept regină și stăpîină a tâmplăriei.

Rigla triumfă

Prezentare și traducere
Esdra Alhasid

bridge

Singura soluție

de regulă, bridge-ul se învață la tinerețe, dar, față de alte jocuri, însușirea lui temeinică pretinde o lungă perioadă de exercițiu, la capătul căreia nu se află perfecțiunea ci perfectibilitatea. Jucătorul perfect e o utopie, de vreme ce fiecare partidă te poate pune în fața unei situații inedite, din care mereu se poate învăța câte ceva. Jucătorul bun e cel care izbutesc-

te să învețe ceva din fiecare partidă, așadar cel perfectibil. La o primă vedere s-ar zice că tot bridge-istul e perfectibil, ceea ce, în realitate, nu-i deloc adevărat. Numărul jucătorilor perfectibili e peste tot mult mai scăzut decît al celor imperfectibili. Dar, atenție, aici se ascunde o capcană în care mulți cad, și anume aceea de a pune semnul identității între jucătorul slab și jucătorul imperfectibil. Or, imperfectibil e sinonim, în bridge, cu plafonat, care înseamnă altceva decît slab. Un jucător slab n-are nici o șansă să se plafoneze, asta „reușesc” numai cei care cunosc bine jocul, așa cum un mare ratat nu poate fi considerat oricare nepriceput în ceva ci doar acela care prezintă calități pe care să le poată rata. Cu cît măi mari calități în potenția nefructificate în actu, cu atît mai mare ratarea. Și mai dramatic. Tot astfel și în bridge: jucătorul

imperfectibil, deci plafonat, e o ipostază dramatică a cărei rezolvare, în cazul unui jucător inteligent sau cu o mai limpede conștiință de sine, n-are cum fi alta decît abandonarea, lăsarea de bridge. Un mare campion, italian de origine, a declarat odată, după o competiție pe care nici măcar n-a cîștigat-o: „domnule, trei sferturi din cei prezenți în această sală ar fi trebuit să se lase de bridge”. Declarația a fost luată drept o izbucnire de orgoliu, chît că observația cuprinsă în ea era cu totul adevărată. Aici e, de fapt, durerea cea mare: mulți ar trebui să se lase de bridge, însă extrem de puțini au și tăria de a o face. Baza psihologică a ne-renunțării jucătorului plafonat este fie încrederea narcisistă în puterile proprii, fie disperarea sisifică, intru izbîndă. Din nefericire, nici un argument logic, nici o formă de persuasiune nu

l-a putut face pe un astfel de jucător să se lase de bridge. Înfrîngerile, cu cît se îndesesc — și se îndesesc, nu glumă — cu atît îl fac mai insistent, mai încrîncenat. Personal, cu toată bibliografia consultată, nu știu care ar putea fi soluția. Să fie lăsat singur la masa de joc — n-ar fi corect în raport cu cei care sînt perfectibili, să i se ia cărțile — n-ar fi drept în raport cu jocul însuși, să fie dat pur și simplu la o parte — ei, da!, dar cît de pur și de simplu ar fi asta și cum s-ar numi ca soluție? Lovitură de stat? Sau — ca să rimeze — revoluție? O fi aceasta din urmă o soluție însă practica jocului ne spune că din păcate deseori, în fața unui jucător imperfectibil se lasă de bridge jucătorii perfectibili. Probabil în virtutea unei străvechi zicale.

Laurențiu Ulici